

# Адыгэ макъ

№ 111 (19625)

2010-рэ илъэс

МЭФЭКУ  
МЭКЪУОГЪУМ и 10

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

## ЯлофшIэн агъэлъэшынэу къариуагъ

**Наркотикхэм апэшIуеклогъэнымкIэ комиссиу АР-м щызэхащэгъэм тыгъуасэ зичэзыу зэхэсыгъо илагъ. Ащ тхьамэтагъор щызэрихьагъ АР-м и Президентэу, коммиссиу ипашэу Тхьаклушынэ Аслъан. Зэхэсыгъом хэлъагъэх наркотикхэм апэшIуеклогъэнымкIэ къэралыгъо Комитетым и Аппарат ипашэ игуадзэу, ФСКН-м Къыблэ Федеральнэ шьолъырымкIэ и ГъэlorышIапIэ ипашэу Вячеслав Овечкинын, ФСКН-м и Региональнэ ГъэlorышIапIэу Краснодар краим щылэм ипашэу Андрей Ведерникову, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий Иванову, федеральнэ инспектор шъхьалэу Лылужэу Адам, нэмыкIхэр.**

Адыгеим ис ныбжьыкIэхэр наркотикхэм апыщагъэ мыхъунхэм пае республикэм щызэшIуахыхэрэм, министерствэхэмрэ комитетхэмрэ ялофшIэн зэрэзэхашэрэм апэу тегушылагъэх. АщкIэ докладхэр къашIыгъэх АР-м псауныгъэм икхъуымэнкIэ иминистрэу Нэтхъо Разыет, шIэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэкIэ министрэу Беданыкьо Рэмзан, хэгъэгукIоцI ИофхэмкIэ министрэм игуадзэу Лъэхъэтыкьо Аскэр, ныбжьыкIэ ИофхэмкIэ Комитетым ипашэу Къэрэтэбэнэ Махьмуд, лъэпкъ ИофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэмкIэ Комитетым ипашэу ЖакIэмыкьо Вячеслав.

Шъхьадж зыфэгъэзэгъэ

лъэныкъомкIэ ныбжьыкIэхэм языгъэпсэфыгъо уахъгэ шIуагъэ хэлъэу агъэклоным, спортым, культурэм нахьыбзэу пыщагъэ хъунхэм фэшI Иофтхьабзэу зэхашэхэрэр, наркотикхэм апэшIуеклорэ Иофэу ашIэрэр игъэклотыгъэу къэгъушылагъэхэм къалотагъ. Республикэм ипашэ ахэм уасэ къафишIыгъэ, джыри узидэлэжъэн фэе шыкIагъэу ахилъагъохэрэр, зымыгъэразэхэрэр къыхигъэшыгъэх.

Тэхьутэмькьо ыкIи Краснодарскэ районхэм наркотикхэм апэшIуеклорэ Иофтхьабзэу ащызэшIуахыхэрэм афэгъэхыгъэу нэужым къэгъушылагъэх мыхэм яадминистрациехэм япашэхэу Пщыдатэкьо Ризорэ Тхьэлъэнэ Вячеславрэ. Лъэныкьо псэумкIи Тэхьутэмькьо районым

щызэшIуахыхэрэр мымакIэу ащ ипашэ къылуагъэми, наркотикхэм апыщагъэу шагъэунэ-фыгъэр нэбгырэ 300-м зэрэ-нэсырэм упчIэхэр къызэригъэуцухэрэр Президентым къыхигъэшыгъэ. Нэужым ФСКН-м и Региональнэ ГъэlorышIапIэу Краснодар краим щылэм АР-мкIэ икхъулыкIу ипашэу Сергей Рудковскэм мы илъэсым иапэрэ квартал Иофэу ашIагъэм фэгъэхыгъэ докладэу къышIыгъэм Джэдджэ районым наркотикхэм апыщагъэу шагъэунэ-фыгъэм ипчъагъэу къышIуагъэми (нэбгырэ 300-м ехъу) республикэм ипашэ нахь классэу къыфигъэзэжыгъэ.

— Районыр анахь инэп, къэлэшхо горэ пэблагъэп, ау наркотикхэм апыщагъэу исыр макIэу пIон плъэкIыштэп, — къыкIигъэтхыгъэ Тхьаклушынэ Аслъан. — Мыр узыгъэгумэкIын Иофэу щыт, тэрэзэу анализ шъушыри, хэхъухэрэр икхъоу зэхашъуф, нахьышIу зэрэхъуштым псынклэу ыуж уиыхан фае.

КъыкIэлыкIорэ зэхэсыгъом зэшIуахыгъэм шагъэгъозэнэу унашъо къафишIыгъэ. Джащ фэдэу непэ ашIагъэм къышымыуцунхэу, джыри узыгъэгумэкIын Иофыгуабы мы лъэныкъомкIэ зэрэщылэр къыдалытэнышъ, МВД-ми, наркоконтрольми ялофшIэн нахь агъэлъэшынэу къариуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

## Тыкъэжъугъэуц!

Шъыпкъэр пIощтмэ, джырэ уахъгэм гъэзетхэр кыптыкIышIтмэ е кымытхыкIышIтмэ бэ зэпхыгъэр. Зэу дунэе кризисым тызэри-дзагъ, зэу лэжъапкIэу цыфхэм къаратырэр макIэ, джащ фэд пенсехэри. Коммунальнэ фэло-фашIэхэм аясэхэм къахэхъо зэпыт. Ау сыдэу щытми, сыдэу зытшыгъэми ыкIи сыд фэдизэу уасэхэм ахэхъуагъэми, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» тыкIэтхэн фаеу сэлъытэ. Сыда пIомэ «Адыгэ макъэр» — лъэпкъым ымакъ, лъэпкъым игъэзет. А гушыIэхэм зэкIэри къало ыкIи къарэкIы. Уилъэпкъ олпытэмэ, о зыолыгъэжыкIэмэ, уилъэпкъ зэрэгъэдэхэщтым упылын фае. Гъэзетэу «Адыгэ макъэри» ары зыуж итыр. Тхьаегъэпсэху ащ паекIэ редакцием илофшIэхэр.

БэмышIэу сымэджэщым урыс кIэлитIу къыздычIэлъыгъэх. Ахэм тилъэпкъыкIэ ташIолуш, ташIо-еджагъ, ташIогъэсагъ. «Дружнее народа не знаем», — ало. Ащ фэдизэу дэгъур, дахэр, Iэдэб зыхэлъ лъэпкъыр игъэзетэу «Адыгэ макъэм» кIатхэрэп» аломэ, тифэшIуаша?

— Мы Иофым екIоллэкIитIу иIэр. Адыгэ цыфым ылъ хэлъын фае нидэлъфыбзэр, ащ реджэнэу, рытхэнэу зэригъэшIэн фае.

«Адыгэ макъэм» а Иофхэм афэгъэхыгъэ статьяхэр дэгъоу къыхеутых. ЯтIонэрэр: тхьаматэхэр тыдэ щылэха? Сыда зэгупшысэхэрэр? Адыгэ гъэзетыр къызэрэрамытхыкIырэр тхьамыкIагъу.

БэмышIэу «Адыгэ макъэм» кIэтхэгъэ цыф пчъагъэр зыфэдизыр

итэу гъэзетым статья къырагъэхъэгъагъ. ЗыгорэкIэ сыхэукъуагъэмэ сIуи, тIо седжэжыгъэ. Къызгъэхъагъэми дэгъоу ышIагъ, армэ тихабзэ тэ шъыпкъэр къэтымыIоныр.

Сэр-сэрэу сызфэукIыгъэжыгъэ — райони 7-мэ къэлитIу зэрягъусэу гъэзет 771-рэ къыратхыкIыгъэр. УпчIэ зыфэгъэжъугъэуцужь: тыдэ тыкIора? Зы чылэм ащ фэдиз экземпляр къыщыратхыкIын фэагъэу сэ сэлъытэ.

ЗымылгытэжыкIэм, зыми уилытэщтэп. «Мыш тегъасэ» къысэшъумыIу. Шъуедж Мэхъош Рус-лъан Ибрахымэ ыкIом итхылыгъэ «Мардж» зыфилорэм. Джыри зэ къэсэло сиеплъыкIэ: тилъэпкъэу, тыадыгъэу зэтэлъытэжыкIэмэ, ти «Адыгэ макъэ» тикIэмьтхакIэ тэрэзэп.

ТикIалэхэр урыс классмэ зыщыттыгъэхэ уахътэр текIыгъ, ащ къыгъэзэжыкIыштэп. АдыгабзэкIэ тхэкIэ-еджакIэ ымышIэу къытхэ-тыр макIэ. Ахэри кIэгъоужыгъэхэу зэхэхэы.

Щылэх ны-тыхэр «Адыгабзэр Пшызэ уикIымэ, уухыгъэ» алоу, якIалэхэри нидэлъфыбзэм рамыгъаджэхэу. А купым яло сшIои-гъор мары: тэри теджагъ адыгабзэм зыщишыкIагъэм, ащ пае нахь дэи тыхъуыгъэп, IэнэтIэ дэихэри тилагъэп, урыс ниджэжъугъэхэри тилэх.

ЗэкIэми тызшIолуш, тызшIодэгъу, тызшIоакылышIу, ау лъэпкъ гъэзетым зэрифэшIуашэу уасэ фэгъушыныр зыщытэгъэгъушпэ.

БАТМЭН Къымчэрий.  
къ. Щынджый.

## Африканскэ емынэм пэшIуекIох

Адыгэ Республикэм ветеринариемкIэ и ГъэlorышIапIэ ипашэу В. Бурлаковыр УФ-м ошIэ-дэмышIэ ИофхэмкIэ и ГъэlorышIапIэу АР-м щылэм иоперативнэ дежурнэ часть 2010-рэ илъэсым мэкъуогъум и 7-м зыкыфигъэзагъ. Ащ къызэриуагъэмкIэ, Мыекъопэ районым ит селоу ХымышкIэи щыпсэурэ Е. Власенкэм ылыгъыгъэ къуишIлэу мээитф зыныбжьыхэр лагъэх. КъызэрыкIыгъэр зэгъэшIэгъэным пае Владимирскэ хэкум ит къалэу Покров икхъэралыгъо научнэ учреждениеу «Ветеринарнэ вирусологиимрэ микробиологиимрэ я Урысые научнэ-ушэтэкIо институт» зыфилорэм анализхэр агъэхыгъэх. Лабораторнэ ушэтыххэу ашIыгъэхэм къагъэлъэгъуагъ кьоу лагъэхэм африканскэ емынэр зэряузыгъэр.

Мэкъуогъум и 7-м ехъулэу селоу ХымышкIэи кьо 12 щыла-лагъ.

ГумэкIыгъоу къэуцугъэр дэгъэзыжыгъэным джыдэдэм нэбгырэ 14 дэлажэ, техники 6 агъэфедэ.

Мыекъопэ районым ошIэ-дэмышIэ ИофхэмкIэ ыкIи мэшIогъэкIосэнынр щынэгъончъэнымкIэ щызэхащэгъэ коммиссиу итхьаматэ унашъоу ышIыгъэм диштэу, зигугъу къэтшыгъэ псэупIэм идэхъэгъу дэжэ чэши, мафи Иоф зышIэшт ветеринарнэ-милицейскэ пост шагъэуцугъ, цыфхэм зэлукIэгъу-зэдэгъушыIэгъухэр адашIых.

ХЪАЖЭУКЪО  
Людмил.

УФ-м и МЧС и ГъэlorышIапIэу Адыгеим щылэм икхъулыкIушI.

## «Адыгэ макъэм» узэрэкIэтхэщт шIыкIэу щылэхэр

Почтэр  
къызфэбгъэфедзэ  
индексир: 52161  
мэзиным сомэ 399-рэ

Фэгъэклотэныгъэ зилэхэм  
индексир: 52162  
сомэ 380-рэ чапыч 88-рэ

Корпоративнэ кIэтхакIэр  
Мыекъуапэ дэт организаци-  
хэм къыратхыкIы экземпляр-  
и 10-м къыщегъэжъагъэу  
сомэ 200-кIэ

ООО-у  
«Адыгея-Ин-  
терсвязь»  
зыфилорэм  
соми 150-кIэ  
ушыкIэтхэн  
плъэкIышт,  
ащ икиоск  
чIэпхыжыын  
хъумэ

Шъуфая къэбар  
шъхьалэмэ  
шъуащыгъозэнэу?

Арымэ, шъуклатх  
«Адыгэ макъэм»!



Редакци-  
ем дэж  
щыт  
киоскым  
ушыкIатхэмэ,  
ыуасэр  
соми 138-рэ

Шъугу къэтэгъэкIыжы:  
мэкъуогъум и 11-м нэс  
тигъэзет сомэ 319-рэ чапыч  
20-кIэ къишъутхыкIын  
шъульэкIышт.



# «ГукъэкIыжъым и МэшIоку» лIэужхэр зэфещэх

Хэгъэгъу зэошхом Текюныгъэр кызышдакхыгъэр ильэс 65-рэ зэрэхуэгъэм фэгъэхыгъэ патриотическэ Iофыгъоу «ГукъэкIыжъым и МэшIоку» зыфиIорэм Мыекъуапэ шыкIуагъ. КIэлэцIыкIухэмрэ ныбжьыкIэхэмрэ япатриотическэ ыкIи ягражданскэ пIуныгъэ пылъ къэралыгъо учреждениеу Урысыем шы-зэхашагъэмрэ ныбжьыкIэ шIушIэ спортивнэ шъолъыр организациеу каскадерхэм яобъединениеу «Мастер» зыфиIорэмрэ ащ кIэщакIо фэхуэгъэх. УФ-м спортымкIэ, туризмэмкIэ ыкIи ныбжьыкIэ политикэмкIэ и Министерствэрэ ныбжьыкIэ IофыгъохэмкIэ федеральнэ агентствэмрэ зэхэщакIохэм гъусэ кьафэхуэгъэх.

«ГукъэкIыжъым и МэшIоку» Мыекъуапэ кызынэсым бысымхэр хьакIэмэ дахэу апэгъокIыгъэх. Адыгэ Iанэм лъэпкъ шхыныгъохэр тырагъэуцохи апагъохыгъэх. Вокзалым шызыIуагъэхэм нэпэплъ сурэтхэр атырахыгъэх.

Мыекъуапэ ыкIи Москва яволонтерхэр Iофыгъоу «Георгиевскэ лентэм» хэлэжэхэзэ, нэбгырэ 600-м нахьыбэмэ лентэхэр аратыгъэх. Адыгэ къэралыгъо университетым и Научнэ библиотекэ пресс-зэIуагъу шыкIуагъэм хэлэжыгъэх Минспорттуризмэм ныбжьыкIэ политикэмкIэ ыкIи общественнэ зэпхыныгъэхэмкIэ и Департамент идиректорэу Б. Гусевыр, АР-м ныбжьыкIэ IофыгъохэмкIэ и Комитет итхаматэу М. Къэрэ-тэбанэр, Адыгэ къэралыгъо университетым пIуныгъэ IофыгъохэмкIэ ипроректорэу Ф. Тыгъужыр, каскадерхэм яобъединениеу «Мастерым» итхаматэ игуадзэу Е. Щениковар, Урысыем иньыбжьыкIэ ассамблее илIыкIохэр, нэмыкIэхэри.

«ГукъэкIыжъым и МэшIоку», нэмыкI Iофыгъохуу УФ-м шыкIохэрэм Адыгеир чанэу зрахэлажэрэм Къэрэ-тэбанэр Мыхьамодэ мэхъэнэ ин ритыгъ. ЗэIуагъэм ащ кызырэщилуагъэу, ныбжьыкIэхэр нахьыбэрэ зэIу-



кIэхэ зыхьукIэ, нахьышIоу зэрэшIэ-штых, зэгъусэхэу пшъэрылъ гъэнэ-фагъэхэр агъэцкIэнхэ алъэкIышт.

Пресс-зэIуагъэм анахьэу кышчы-хагъэщыгъэмэ ащыщ Мыекъуапэ иальпинистэу Максим Богатыревым ишIушIагъэ. Дунаим икъушхэ-лъагъэу Эверестым Текюныгъэм ибыракъ Плъыжъ тырашIыкIыгъэ быракъыр, Урысыемрэ Адыгеимрэ якъэралыгъо быракъхэр жъоныгъуа-кIэм и 9-м Максим Богатыревым къушхьэм дихьыхеи шигъэлагъэх. Метрэ 9948-рэ зильгэгъэ Эверестым удэкIоеныр Iоф кызырыкIоу шытэп. Псауныгъи, къулайныгъи зришыкIагъэхэм дакIоу, уихэгъэу, уиреспубликэ шIу зэрэплэгъухэрэр, уафэшъыпкъэу узэрэпсэурэр Iофтхьабзэм кыххышх.

Ветеранхэр, волонтерхэр, ныбжьыкIэ Iофыгъомэ апылхэр зэхэ-хэм ашIогъэшIэгъонэу хэлэжыгъэх. Максим Богатыревым Текюныгъэм ибыракъ Плъыжъ «ГукъэкIыжъым и МэшIоку» хэтхэм нэпэплъ шIухьафтын афишIыгъ.

Мемориальнэ комплексэу лIы-хуэжхэм апае Мыекъуапэ и Темыр

лъэныкьокIэ щагъэуцугъэм зэIуагъэм хэлэжыгъэхэр кIуагъэх, сауэгъэтым къэгъагъэхэр кIэлъыралъхьагъэх. Къэрэ-тэбанэр Мыхьамодэ ятIэу гыны-лъэм рилъхьагъэр хьакIэхэм ари-тыгъ. Волонтерхэм Москва загъэзэ-жыкIэ гынылгъэр АмышIэрэ дзэкIо-лым исаугъэт ылъапсэ чIалъхьашт. Ащ фэдэ гынылгъэр Урысыем инэ-мыкIырэ шъолъырхэмэ кьащагъэ-хьазырынхэшъ, Москва ащэщтых.

Мыекъуапэ игупчэ Хэгъэгъу зэо-шхом иветеранхэм ямузейхэм кьа-чIахыгъэ пкыгъохэр кышчагъэлъэ-гъуагъэх, мотоциклэм тырагъэтIыс-хьэхэзэ фаехэр кырашIыкIыгъэх, щэгынхэр кышчагъэуагъэх, заом шыщ театриализованнэ къэшIы-гъохэм ныбжьыкIэхэр яплыгъэх. Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ му-зей, псыкъефэхэу Руфабгэ, нэмыкI-хэмэ зэIуагъэм хэлэжыгъэхэр ащылэ-гъэх, зыгъэпсэфылгъэхэр агъэкъэбза-гъэх. Пыхьэм «ГукъэкIыжъым и МэшIоку» Щэрджэскъалэ ежыагъ патриотическэ Iофтхьабзэр лъыгъэ-кIотэнэу.

Сурэтыр зэхэхэм кышчытыра-хыгъ.

## ТыфэгъушIо!

*ТиньбджэгъушIоу Чэтыжэ Асхьад лIыпкъым зэриуцагъэм пае тыфэгъушIо. Ильэс 60-м ыуж адыгэлIыхэр хьакIэщым итIысхьажьыхэти, агъэхьагъэмрэ ашIагъэм-рэ кьалотэжыгъэу, къялыгъэхэм къяныфагъэхэр агъасэхэу, аплухэу исыщтыгъэх. Ау Асхьад джыри кIалэ — Тхьэм ишыкуркIэ, яти яни псау, арышъ, хьакIэщым итIысхьажьыныр жьышIо, джыри бэкIэ тыщэгъуы.*

*Псауныгъэ пытэ илэу, илэм ычIэ ымышIэ-жыгъэу, гужьыдэгъэкIыр игуныкIэу, ыгу пы-кIырэр пыкIэжыгъэу, тхъэжыгъэу, насы-нышIоу джыри ильэсыбэрэ кыт-хэтынэу тыфэлъало.*

Ныбджэгъухэр

## Законодательствэр аукъо

**Джэджэ районым Iоф шызышIэрэ предприя-тиехэм, организациехэм ыкIи учреждение-хэм лэжыапкIэм итынкIэ законодательствэр зэрагъэцакIэрэр бэмышIэу Прокуратурэм ыуплэгъу.**

Зэфэхьысыжыгъэм кызырагъэлъэгъуагъэмкIэ, къэралыгъо учреждениеу «Джэджэ ДРСУ» зыфиIорэм Iоф шызышIэрэ нэбгырэ 88-мэ мээитIум кыкIоцI лэжыапкIэр аратыгъэп. Предприятием зэкIэмкIи чIыфэу те-лъыр сомэ 954920-рэ мэхъу.

Зигугъу кьэтшыгъэ учреждением, ООО-у «Доб-рый» зыфиIорэм, зэфэшIыгъэ акционер обществэу «Джэджэ шъоушыгъушI заводым» IофшIэным икодекс кыдилыгъэрэ лъэныкьохэр аукъуагъэхэу агъэунэфыгъ. Джащ фэдэу ООО-у «Регион — Агро», ОАО-у «Джэ-джэ хьалыгъушI комбинат» ыкIи ООО «Медотранс» зыфиIохэрэм законыр агъэцакIэрэп. Ахэм зэкIэмэ ад-министративнэ пшъэдэкIыжэ арагъэхьышт.

Джэджэ районым ипрокурор илэпылэгъоу  
А. ДЖАРЫМЭКЪУ

## ХьутIыжъ лIакъор афэраз

ХьутIыжъ лIакъом шыщхэр зэкIэ лъэшэу афэра-зэх кынышхоу кьафыкьокIыгъэм — япхьоу Заремэ игъонэмысэу дунаим зрехыжыгъэм пае кьафэ-тхьаусыхагъэхэм, кьафэулагъэхэм, а кынышхор адэзылэтыгъэхэм.

# ЯIофшIэн зэхьокIыныгъэхэр фэхьугъэх

**КIымафэр икIэу гъэмафэр кызыхьэкIэ автобускIэ зекIорэхэм япчъагъэ нахьыбэ хъоу хабзэ. Ащ елы-тыгъэу билет зыщэфы зышIоигъохэр кассэхэм алу-зэрэмыгъэфэжыгъэху, чэзыу кIыхьэшхохэр вокзалхэм ащыхьухэу кыхэкIыштыгъ. Ау непэ автовокзалхэм узачIахьэкIэ, цыфхэр нахьыпэм фэдэу жьугъэу зэрэ-мызекIожыхэрэр нафэ кыпфэхьушт. Автомашинэ унае зилэхэм ахэхьэ, зыфэныкьэ фэлэ-фащIэхэр зы-щыпсэурэ чIыплэхэм нахьыбэу ащафагъэцакIэх...**

**ЗэIухыгъэ акционер обществэу «Автовокзалхэмрэ автостанциехэмрэ яобъединениеу» Мыекъуапэ дэтым гъэмфэз лъэхьаным иIофшIэн зэрэзэхэщэгъэр зэд-гъашIэ тшIоигъоу джырэблагъэ тыщылэгъ, ащ игене-ральнэ директорэу Къатбамбэт Исмахилэ тылуагъ.**

— Исмахил, кышшэ-олIэрэ пассажирхэм фэлэ-фащIэу афэжыгъэцакIэхэрэм ядэгъугъэ зэрэхэжыгъэхь-ыштым ренэу шъунаIэ зэрэ-тежыгъэтырэм тыщы-гуагъ. Ащ ишыхьат Мые-кьонэ гупчэ автовокзалым гъэцкIэжынышхохэр шы-шъушIыхи, ыкIоцI теплэ-дахэ илэ зэрэхьугъэр. Шъу-иIофшIэн зэхьокIыныгъэ горэ-хэр фэхьугъэх?

— Цыфхэм фэлэ-фащIэу афэдгъэцакIэхэрэр шэпхьэшIу-хэм алъыкIэдгъэхьанхэм, кызы-рэпIуагъэу, ренэу ыуж тит, ащ фэдэ уасэ кызырэтфэшъушIырэр тигуапэ.

Мыекьонэ автовокзалыр зы-

пштэкIэ, гъэрэкIо дэгъоу дгъэцкIэжыгъэ: тIысыплэхэр зэблэт-хьугъэх, тIофышIэхэр зычIэс кабинетхэм ахэт шъхьаныгъу-пчъэхэр зэблэтхьугъэх. ТIоф-шIэн епхыгъэ зэхьокIыныгъэхэм уакъытегушыIэн хъумэ, анахьэу зигугъу кьэшIыгъэмэ хьуштыр билетхэр зэрэтцэщтыгъэр нэмы-кIэу зэрэдгъэпсыгъэр ары. Гу-щылэм пае, ыпкIэ зэрэщытыг-гъэм фэмыдэу билетхэр зыща-щэхэрэ кассэхэу тIэхэр зэкIэ джы зы компьютер базэ епхы-гъэхэу мазэ хьугъэу Iоф тэшIэ. Цыфыр зыдакIо шIоигъом елы-тыгъэу кассэ гъэнэфагъэ екIолIэ-нышъ, билет кышчыщэфынэу шытыгъэмэ, джыдэдэм зыфэе кассэм ар кIэрыхьанышъ марш-

рутэу кыыхыгъэмкIэ билет кышчыщэфынэу амал илэ хьугъэ. Мыщ фэдэ шыкIэр Краснодар, Ростов зыфэпIошт кълэшхо-хэм бэшIагъэу ащагъэфедэ. Тэ-ри ащ тытэхьагъ. Республикэм ит автостанциехэри ащ фэдэ шыкIэм зэрэтэдгъэуцоштхэм Iоф дэтшIэшт.

— Мыекьонэ гупчэ авто-вокзалым илэгъэ маршрут-хэм кIэ горэхэр ахэжыгъэ-хьагъэх?

— Тиобъединение зэзэгъы-

ныгъэ зыдышIыгъэ автопред-приятиехэм яавтобусхэмкIэ непэ маршрут пшIы пчъагъэ автовок-залым IокIы. Москва, Ростов, Черкесскэ, Налшык, Махачкала, Кисловодскэ, нэмыкI кьалэхэм ыкIи псэупIэхэм цыфхэр ани-гъэсынхэу объединением непэ амал илэ. Адыгеир зыпштэкIэ, ма-ры бэмышIэу зэзэгъыныгъэ зы-дыгIиIэ маршруткэ зилэ предри-нимательхэр поселкэу Яблонов-скэм, Пшыжъхьаблэ кIохэу ра-гъэжыагъ.



— Шъуинепэрэ, неущрэ гухэлхэм ташыбгъэгъэза-гъэм дэгъугъэ.

— ГухэкI нахь мышIэми, кьэбар жьугъэм иамалхэм, цыф-хэр зезыщэхэрэ автотранспор-тым ехьылIэгъэ тхьамыкIэгъуа-бэ аужырэ лъэхьанхэм кыт-лъагъэлэсы. Авариехэр кыаху-лIэх, цыфхэр ахэкIуадэх, терро-ризмэм пыщагъэхэм бзэджэшIа-гъэхэр зрахьэх. Нэужым цы-фэу хэкIодагъэхэр зыщыщхэр зэхэфынхэ амылгъэкIэу кыхэ-кIы. Ащ фэдэ кыныгъохэр кьэ-мыгъэхьугъэнхэм ыкIи нэмыкI гухэлхэм апае ыпкIэ тымыгъэ-федэщтыгъэ шIыкIэм тытэхэ тшIоигъоу итхьухьагъ. Автокас-сэхэм, мэшIоку гъогу кассэхэм зэрэщыгъэпсыгъэм фэдэу, Те-мыр Кавказ лъэныкьом шызе-кIорэ, анахьэу кьалэхэу Нал-шык, Махачкала ыкIи нэмыкI кьалэхэм алъэныкьокIэ кIохэ-рэм арашэрэ билетхэм, алъэ-кьуацIэрэ ацIэрэ итхэгъэшт. Лъэ-ныкьэ IаджхэмкIи ащ ишIуагъэ кьэкIоштэу кытшIошIы. Джащ фэдэу хэзгъэунэфыкIы сшIоигъу АР-м и Президент иунашъо те-гъэпсыкIыгъэу студентхэр еджэ-гъу пIалъэм билет осэ ныкьокIэ зэрэзэтшэхэрэр. Къэлэгъэн фэе тигъунэгъу субъектхэм а шIы-кIэр зыгъэфедэрэ зрахэмытыр.

ЕЛБЭШЭ Руслан.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.





ГЪОГУНЭКЪО Мурат:

# «Гъучыры гъэlorышлэгъошlop, ау шлогъэшхо пылъ»

ИжыкIэ кышгъэжыагъэу гъучыры хэшлыкIыгъэ лашэхэм яшын цыфлэгъэпкъым ылэ кырыгъэжыагъ. ЛыкIуатэ къэси цыфхэм ялэшлагъэ лэпIэсэныгъэшхо хэлъу агъэпсы ху-гъэ, сэшхохэм, чатэхэм, къамэхэм, нэмыкI лашэхэм ашыхэрэм тхыпхэ зэмылIэужыгъохэр атырашыхыгъэх. Адыгэхэм къахэкIыгъэ лэпIэсэхэм гъучыры лашэхэр хэзышыкIыхэрэм ашыгъу чыжъу лугъагъ. Ахэм ялэшлагъэхэр нэмыкI лэпкьхэм къахэкIыгъэхэм яехэм ахэкIолэнхэм цытыгъэх.

Непи лашэхэм яшынкIэ лэпкъым цыгъу кыфэзыхыгъэр тилэх, ахэм зэу ащыгъу гъучыры релъжэрэ художник лэпIэсэу къуаджэу Блащепсынэ цышэу Гъогунэкъо Мурат. Адыгэ Республикэм ипредставительствэу УФ-м и Президент джэ шылэм ар кIогъагъэ, ащ хыкIэшэу хэтым исайт художник цIэрылор рагъэблагъи кыдэгъушылагъэх.

Шу дэдэ ыльэгъурэ исэнэхат, кыыхыгъэу зэрэхуыгъагъэм, илэшлагъэхэм якъэгъэхъа-зырын зэрэдэлажэрэм къагъу-щылэным ыпэкIэ Гъогунэкъом зэлашIэрэ цыф гъэсэгъэшхоу, тарихыгъэхэм Хъан-Джэрые игушыгъэхэм илэпкьэгъэхэм афэгъэхыгъэу кылогъагъэхэр ыгу кыгъэкIыжыгъэх: «Щэрджэсыр шхэ хъуми, шай ешъоми, мэгущыгъэми, ренэу къамэр ибгырыпх пышлагъ, чыен хъумэ, ишъхъэнтэ чIэгъ чIелъхъэ, арышгъ, ренэу улэшыгъэ». ИлэшгъэлI лэпIэсэу Гъогунэ-

къом Iоф ышIэ хъумэ апэрэмкIэ кызырэрэшIошIырэр уятжэ пашгъэм а къамэр сыдигъокIи цыхъэшIэгъу гъусэу илагъэу, щтэр ымышIэу пый мэхъаджэу кыфыкыокIырэр зэхигъэфэным сыдигъуи фэхъагъэу ары.

Ылэ зэкIурэ, ыгукIи ыпсэкIи зыфэшгыпкIэ Iофым пылымэ, Мурат лашэ горэ ышIынэу рихъухагъэмэ, пстэуми апэу а лашэм тарихыгъу пылтыр пэшIорыгъэшгъу кыуегъои, зыфегъэнIуасэ куоу, инэшэнэ лэныкыохэу адрэхэм зэратегIырэр егъэунэфы. Къамэу, сэшхоу, чатэу ышIыгъэхэм ау сымдэ зы лэныкы гори ахигъахэрэп.

Я XVII — XIX-рэ лэшIэгъухэм гъучыры хашIыкIыгъэ, лашэхэр Темыр кавказым пашыштыгъэх. Урыс-кавказ заом илэхъан адыгэхэм ныбджэгъушIу къафэхуыгъагъ инджылыз тхаклоу Эдмонд Спенсер, тыхэку ар къакуи, тилыфхэм ахэсыгъ. «Путешествие в Черкесию» зыфилорэ тхылыр ыгъыгъагъ, еж ышIыгъэгъэ сурэтхэри шыгъэх. Ахэм ащыгъу Спенсер иавтопортрет. Адыгэ шыуашэ цыгъэу, адыгэ сэшхоу ащ голыым фэдэ Мурат кыгъэхъа-зырынэу цыхъэ фашыгъ. Гъучыры зылэ екIурэ сурэтышI лэпIэсэм, Темыр Кавказым цыцIэрылом зырыштыгъыгъэхэр кыгъэшIыпкьэжыгъэ, Эдмонд Спенсер «иадыгэ къамэ»

Гъогунэкъо Мурат зэтыригъэпсыхъажыгъ, ар Адыгэ Республикэм ильэпкъ музей цыгълэгъун тлэкIышт.

Гъогунэкъо Мурат ащ фэдэ лэшIэгъэ кызырэрэмыкIо, сэнэхат лэпIэ илэ хъуныр апэу зышIушлагъэу ыльэгъэрэ ят — адыгэ сурэтышI цIэрылоу УФ-м ихудожникхэм я Союз хэтэу, АР-м изаслуженнэ художникэу, АР-м икыэралыгъо шIухафтын кызыфагъэшIошгъэ Гъогунэкъо Хисэ ыкIо Мухъарбый ары. «НэмыкI унагъо сыцапIугъагъэмэ, цылэныгъэ гъогу нэгъэшхыаф кыхъэхыныгъэкIи мэху. Сэ сятэ Iоф зэришIэрэм ренэу сылышIэгъэштгъэ, ащ итворчествэ сшлогъэшIэгъоныгъ, джары сятэ художественнэ школым сызфычIыгъэхъэгъагъэр, сятэ фэдэу сэри художник сыху-нэу къащыхуыгъэу, ау живописым сызфыкыудыштыгъэп, ащкIэ зэчый схэлъыгъэп, — кылуатэ Мурат. — Сэ конструкторхэр сыгукIэ нахъ спэблэгъагъэх, гъучI цыкIоу ахэлъхэр зэхэсхыгъэ. Сисэнэхат гужыгъагъоу кызыгъотыгъэу кысычхуэ: дэз къулыкъур кызысы-ухым Суздаль дэт реставрационнэ училищым сычIэхыгъэ...

— **Сыда музейхэм «гъучI-хэкIэу» ачIэлъхэм язэтэгъуцожьын фэгъэхыгъэ сэнэхатыр кызыкIыхъыгъагъэр?**

— А училищым конкурсыр

цынахъ лэхъагъэти ары. Ау седжэ зэхум кызыгурылогъагъ сьд фэдэу гъэшIэгъон дэда ар — гъучыры Iоф дэшIэныр, урылэгъэжыныр. Сэ лэшэу сырыраз непэ Iоф зэрысшIэрэ сэнэхатым сызэрэфэкIуагъэмкIэ, нэмыкI лэшIагъи сыдихыгъэрэп, тилэпкъ силофшIэнкIэ шIуагъэ горэ фэсэлэжымы, ТхэмкIэ шыкур, сынасыпышIоу зысэлъыгъэжы.

Ары, Гъогунэкъо Мурат хэлэ зэчыр зыхигъотжыгъэ, илэпкъ фэшхъапэнэу акылы кIуачIи зэрэгъотылэжы, лэшIэ непэ адыгэхэм яI, лэпкъым ащ шлогъэшхо зэрэфилэжыштым тыхыгъэ телъ.

— **Мурат, о гъучыры релъжэрэ художник лэпIэсэу уцыт, лэшэ «чылэхэр» ары узыпылтыр. Арэу цытми, уилэшлагъэхэм къахэкIхэу бэбутхэр (иран кинжалхэр), ятаганхэр (тыркуе янычархэм ялашэхэр). Сьд фэдэ лэпкъым итхыпхъэхэр ара узукIэ нахъ кыппнэблагъэхэр, адыгэ тхыпхъэхэр ара, хъауми сьд фэдэ тхыпхъи о кынышхо кыпымыкIэу кыбдэхуа?**

— Тхыпхэр ащ фэдиэу Iофэп, мэхъанэ зилэри лэныу лэпсэ хуэрэр ары, художественнагъэм ылэныкыокIэ лэныхэм ащышхэр нахъ гъэшIэгъоны, адрэхэр ащ фэдэхэп. Сэ, гушыгъэм пае, стилизованнэ лэныхэр сыгу нахъ рехыгъ.

— **УисэнэхаткIэ сыда анахъ кыныр?**

— Эскизхэр бгъэхъагъэ зыхуыкIэ детал цыкIужыкыхэм язэраркIэ образэу шхъхэм кышыушыгъэр зэбгырэтэкъу. Гъучыры гъэlorышIэгъауеу шыт, узыфэ пстэур ащ кышыбгъэлэгъон лэпкIыштэп. Шхъхэм кыхыгъэ художественнэ образыр къэптыным фэшI цIагъэ уилэн фэе...

Щэрджэс лэшIыгъэм ялэпIэсэныгъэ зэрэ Кавказу ащ нахъ чыжъэу нахыпэкIэ щагъэлэпIэштгъэ. 1881-рэ ильэсым щэрджэс сэшхор урысы-дзэм штатнэ офицер лашуу шаштэгъагъ. Непэ дунаим осэшхо шыфашы дамасскэ щылычым, дагыстан ихудожникхэр гъучыры релъжэрэхэм ялэшлагъэхэм къащэтхуы, щэрджэс лэшIыгъэм ялэпIэсэныгъэ дунаим теклодыкIыжыным нэсыгъагъ. Гъучыры релъжэрэ художникхэр Гъогунэкъо Мурат фэдэхэм, зилоф шIудэдэ зылэгъухэрэм, лэпкъым шхъхэкIэфэххо фызилэхэм яхыатыркIэ непэ тарыгушхон тлэкIышт адыгэ лэшIынымыкIэ тилэпIэсэхэм ялофшлагъэхэм, ахэм зэчыишхоу ахэлъымыкIэ адыгэ лэпкъым цыгъубэ ижыкIэ кышгъэжыагъэу кыфэзыхыгъэр искусствэр кызырэрэтырагъэуцожыгъэр, хэхъоныгъэшхо зэрэрагъэшIырэр тшIош мэху.

**Адыгэ Республикэм ипредставительствэу УФ-м и Президент джэ ренэу Iоф цызышIэрэм ипресс-кыулыкъу**



ЩЭПСЭУХ АДЫГЭХЭР ДУНАИМ

Сурэтыр Едыдж Батырай итхыгъэу «Черкесхэр (Адыгэхэр)» зыфилорэм кыбдэхыгъ.

Сурэтым иавтор гъэнэфагъэп. «Кавказ чIыгур» зыфилорэ сериэм шыц. 1). ЩабзэкIэ орэ къэбэртаехэр. 2) Къэбэртэе ЦыкIум иш.

## Адыгэхэм ижыкIэ ятеплэгъэ-шъошагъэр

**Ф.Л. де Сегюр:** «КIочIэ шхъагъэу къэбэртаехэм ялэрышIу дээр ары. Ащ хэт зэолIхэм зэкIужэу шIыгъэ ашъо джанэхэр ащыгъых, ашхъэ кышгъэжыагъэу алъахъохэм анэсыжыгъэу кIыхъу ахэр зыщызылэхэрэр ахэтых.

Ахэм загъорэ шхончхэри зэрэхъэх, ау нахыбэмкIэ къулайныгъэшхо хэлъу, фэлэзэхэу щабзэхэр агъэфедэх.

Генералэу Апрыскиным кысылотагъэ зы зэо-бэнэ хылыгъэ горэм къэбэртаехэм лашэхэмкIэ нахыи щэбзащэхэмкIэ идзэ тхымыкIэгъошхо кызырэрэфэхыгъэр. Чыжэу цытыхэу къадзырэ щэбзащэхэмкIэ зэолIхэри, ахэм яшыхэри зэхагъэ-такъоштыгъэх.

Апэрэ къоогъум нэгъырэ 400 хуэрэ урыс зэолIхэм ащышэу нэгъырэ 70-рэ къауакIыгъэх е шыхэм къарагъэфэхыгъэх».

## БзэджашIэхэм пшъэдэкIыжъ арагъэхыгъ

**Урысые Федерацием и Президентыгъэу Владимир Путиным 2007-рэ ильэсым чъэныогъум и 18-м кыдыгъэкIыгъэ унашъом диштэу, жьоныгъуакIэм и 26-р Урысыем ипредпринимательствэ и Мафэу тикъэралыгъо щагъэнэфагъ.**

Непэрэ шылакIэм уеп-лыгъэм, предпринимательствэм пылъ цыфхэм экономикэ, зэхэцэн ыкIи правовой Iофыгъохэм анэмыкIэу гымэкIыгъуабэ къафыкыокIы. Шапхэхэм адиштэу Iоф зышIэрэ предпринимательхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм, ахэм алэныкыокIэ зэрэхэрэ бзэджашлагъэхэр гъэунафэгъэнхэм ыкIи законыр зыкуагъэхэм уголовнэ пшъэдэкIыжъ ягъэхыгъэным УФ-м и Прокуратурэ АР-мкIэ изэхэфэкIо комитет и ГъэlorышIаплэ икыулыкыушIэхэм аналэ тырагъэты.

2008-рэ ильэсым Тэхутэмыкыое районым шыпсэхуэрэ Барцо Мухьдинрэ Жэдэ Адамрэ алэныкыокIэ ГъэlorышIаплэм уголовнэ Iоф кызылэуиыгъагъ. ПравэухъумэкIо органхэм зэрагъэунафэгъэмкIэ, мы районым ит къуаджэу «Новая Адыгея» зыфилорэм шыпсэу, ыпэкIэ хыпсым дэ-

сыгъэ Барцом цыфхэр ытыгъухъээ, ахэр шхъафит хъунхэм пае ялахылхэм ахъцэ кыаIыхыгъэу гухэлъ ышIыгъ. Рихъухагъэр ыгъэцэкIэным пае ащ Жадэр ыкIи амыгъэунафэгъэ бзэджэшиц гъусэ ышIыгъэх. БзэджэшIэ купым хэтхэм нэмыкI цыфхэм атетхэгъэ сотовэ телефонхэр, милицием къулыкъу зэрэщашырымкIэ удостоверение нэпIыр, шъэжыер ыкIи кIэрахъор агъэфедэштгъэх.

Апэрэ объектэу бзэджэшлагъэ зыдызрахъанэу агъэнэфагъэр калэу Краснодар Iоф цызышIэрэ псэолэшI фирмэм идиректор ары.

2008-рэ ильэсым тыгъэгъа-зэм и 20-м, пчэдыжыым, къуаджэу «Новая Адыгея» зыфилорэм джэ кырыгъэштгъэ предпринимателыр бзэджашIэхэм къагъэуцугъ. ШъэжыемкIэ агъэщынэзэ, хулыфгъэр имашинэ кыралэгъэшгъу, ыпэкIэ агъэнэфэгъэ чIыпIэм ар нэужым ашагъ. Сомэ миллиони 10 кызы-

мыштэкIэ иIофхэр дэи зэрэхуыштхэр предпринимательым ралозэ, мэфитфым кыкIоцI амытIупшыжыгъэу алыгъыгъ.

Предпринимательым илахылхэм зигугъу къэтшыгъэ сомэ миллиони 10-м изы Iахъ къауегъои бзэджашIэхэм аратыгъ, ятIонэрэ Iахыр къаIахыгъ, ахэр милицием иIофшIэхэм къауытыгъэх.

АР-м и Апшгъэрэ суд унашъоу ышIыгъэм диштэу Барцом ильэс 12, Жадэм ильэси 9 хыпсэу атыралъхыгъ.

Джащ фэдэу Мыекъопэ УВД-м иоперуполномоченнэу Александр Худяковым илэнатIэ кызыфигъэфедэзэ, бзэджэшлагъэ зэрэзэрехъагъэм фэшI судым ильэсэрыкыорэ хыпсэ условнэу тырилъхыгъ. ЗэрагъэунафэгъэмкIэ, зигугъу къэтшыгъэ милицием иIофшIэ предприниматель горэ ригъэзи, ильэсыным кыкIоцI исотовэ телефон исчет мазэ къэс сомэ 300 кырыригъэхыгъ. Нэужым ащ хэки, предпринимателыр амыгулпэкIуным пае мазэ къэс сомэ мини 3 кырыритыгъэ ышIынэу рилуагъ. 2008-рэ ильэсым гъэтхэпэм и 3-м предпринимательым ахъщэр кыIыхыгъэ, Худяковыр къауытыгъ.

# Пхъэныр аухыгъ, Іоныгъом фэхъазырых

Гьэтхэ мафэхэр бэрэ кьэшхызэ зэлыкIохи, гьэма-  
фэу чIыгулэжьхэр бэкIэ зыщыгугьыхэрэм тыхэхьагь.  
Сыда ахэм гьатхэм щызэшIуахыгьэр ыкIи гьэмафэм  
сyzэуштэу пэгьокIыгьэхэ? Мыщ ыкIи нэмыкI  
упчIэхэм джэуап кьаредгьэтыжьы тшIоигьоу бэмышIэу  
зыудгьэклагь Адыгейм мэкью-мэщымкIэ иминистрэу  
Юрий Петровым.

— Юрий Николай ыкѳор,  
гъатхэм кѳын шуклае кѳафи-  
хыгъэм, чылэпхъэ лъэпкы-  
шлхэр агъэфедэхъэ, республи-  
кэм ирайонхэм гъэтхъэз зэ-  
фэшхъафхэм япхын аухыгъ.  
Сыдуэнтхуэ а махъэн ин зигъ  
Юошлэныр зэшлхыгъэ хъуа?

— Ары, тичыгулжэжхэм гыатхэм бэрэ кызырешчыгъэм кыыхэкэу чыгум шынэгтэ лыягтэ хэлэ зэрэхуштыгым апашгэхэ кырыгтэуоштыгым элпачын фээ кыныгтохэр. Ары кызы-хэкыгэр, гэрэкlorэ илэсым елыгыгтэмэ, гэтхасэхэм япхын мыгтэ мэффи 10-м ехуклэ гужо-ныр. Аруу шотми, зэклэ агэнэ-фэгэгтэ гектар пчыагэр чыплэ пстууми ашыхамылхыагэми, республикэм а Юшшлэныр мид-дэу эшлохыгтэ шыхыүгэклэ плыгтэ хыушт. Аш фэшл а Юшшлэным фэгээзэгэгтэ псту-ми ти Президенти, ти Прави-тельствои зерафэразэхэр апэу кьэсэлэ.

Зэритхуухэзгягэмклэ, икыгэ илэсым елыгыгэмэ, мыгэтхэ гэтхасэу тпхыштыр гектар мин 20-клэ нахыкэ тшыгэну арыгэ. Ау ышныкэ кышыхэзгэзшыгэ кыныгэхэр аш фэдэ пшэрылгыр икыоу гээцкэлэ-гэнымклэ пэрыохуу хуугэх. Непэ ехуылэу угушылэн хуэмэ, республикэм истэумкли гэтхэсэ зэфэшхыафэу шапхыгэ гектар мини 100-м еху. Ар гэрэкло гэтхэ апхыгэагэм нахы гектар мин 16 фэдиз хызыркэлэ нахыб.

— Сын фэдэ лэжсыгыгэ лэпкы-  
ха мыгыатхэ анхыгыгэхэр?

— Зэнтхэу, горохэу, лэжбыгэ кэзэтыгшцт натрыфуу апхыгээр, гэреклорэм елыгыгээмэ, гектар миным эхыүклэ нахыяб. Республикэм иминистрэхэм я Кабинет игэклогыгэ зэхэсыгёу илагэм ти Президентрэ ти Премьер-министрэрэ пшээрылт кышагээуцугагь мыгэ пындыр зышапхыштыгэр гектар минд 4-м нэггэсыгээн фаеу. А пшээрылтыр пындым идэлэжээн фэгээзагээхэм агээаклэээ, гектар 4100-м ехым ар ашшлагь. Бэрэ тырыгушылагь шёоушыгуу зыхашыкырэ чыплым илэжын республикэм кышыфэгээзэжыгээн зэрэфаем. 2009-рэ илээсым а осэшхо зилэ культурэр гектар 250-мэ кьацагэкэклэгэгээмэ, мыгбатхэ чыплыгэр гектар 1000-м ашапхыгь. Итхухээгагь чыплыгэр гектар 1500-м кышымыпклэу хэтлэханэу, ау ашч ичылапхэ игёом чыгуом рагэклунымкэ ошхыр пэрыохь

хьугъэ. Арышгъ, джы тӀон тӀэзкӀышт шӀоушыгъу зыхашыкӀыр чӀыпшым илэжьын промышленнэ шӀыкӀэм тещӀэжьыгъэным республикэм егъэжапӀэ шыфэхьугъу.

— Тапэрэ ильэсхэм афэдэу  
мыгыатхи адрэ лэжыгыэхэм  
анахыбыу тыгыэгъазэр анхы-  
гыэба?

— Ары, мыгъатхи тыгъэгъа-

— Соеу мыгъатхэ анхыгъэри нахыбэба?

— Мыгъатхэ соем гектар ми-  
ни 7,8-рэ фэдиз рагъуубытыгъ,  
ар гъэрэкӀорэм нахыӀ гектар  
мини 3,8-рэ фэдизкӀэ нахыӀ.  
Соер анахыӀбӀу зыщӀапхыгъэ  
районхэр: Джаджэр — гектар  
4427-рэ, КошхӀаблэр — гектар  
1153-рэ, Красногвардейскэр —  
гектар 763-рэ.

— Районхэу гээтхасэхэр  
аныхьбэу зыцахьыгьэхэм, а  
Юфшлэныр ахэм зэращызэхэ-  
щэгьагьэм уакьтегушцылэ  
тшлугьуагь.

— РеспубликэмкĪ гъэтхас-хэм япхьын апэу зыщаухыгъэр Шэуджэн районыр ары. Ащ гъэтхасэ зэфэшхьафхэу гектар мин

хыжышт, ащ шыщэу гектар  
1270-р зыщашагъэр Шэуджэн  
районыр ары.

— Юрий Николай ыкѳор, бжыхьасэхэм яГухыжыынэу ЮныгѳошхоКІэ тызэджэрэ уахьтэр кѳэблэгъагъ. Районху тыздизэрГэхэрэ ягубгѳохэм арымтэлыгѳо хъ хьасэм ятеплэ зызэрихъомжыгъэр. Мэхъэн ин сыдигъуи ззратырэ Юныгѳом республикэм ирайонхэр фэхъазырха? Бжыхьасэхэм нэгъ ятеплэ сыд фэдэ гугъапа къытырэр?

— Республикэм мыгъэ щы-  
гуахыжыщт бжыхьэсэ зэфэшъ-  
хьафхэм аубытырэр гектар мини  
105-м тIэкIу къехъу, ар ыпэрэ  
ильэсым аугъойжыгъагъэм нахи

илъэсыным ахэм лэжыгыгъу  
кыатыгъэм нахь мэкIэштгп мыгъи  
къарахыштыр. Ом изытет зэрэ-  
кIорэм елытыгыгъу бжыхасэхэм  
яIухыжын мэкъуогъу мазэм и  
20-м нахь мыкIасэу республи-  
кэм шыфежхэнэу кытгэдзэ.

Тыгызхэт лъэхъаным анахьу аналэ зытетыр бжыхьасэхэм яугтоижьын лъэныкъо пстэумкI дэгъоу зыфэгъэхьазырыгъэныр ары. Техникэу Ионьгъом фэгъэзэгъыштыр зэрагъэхьазырырэм дакIоу лэжыгъэр кызытгъыаш хьамэхэри зтырагъэпсыхьэх. Тилеваторхэм лэжыгъэ тонн мин 200 фэдиз хьазыр аращэлIэн алъэкIышт. Бжыхьасэхэр рулау хьажынхэ алъэкIыну комбайнэ зэфэшхьаф 440-рэ Адыгэ Республикэм ит, ахэм ащыщэу 67-р IэкIыб хэгъэгухэм къащашыгъэхэм афэдэхэу аужырэ илъэсищым къащэфыгъэх. Комбайни 115-р уарээр къаупкIэтэным тегъэлсыхьагъэх. Лэжыгъэу кьаложьыштым изещэн фэгъэзэгъышт хьылгъэзещэ автомашиэ 635-рэ, трактор 60 фэдиз. ЗэкIэ комбайнэхэри транспортир хынгьом фэхьазырых. ЗэрахахьэрэрэмкIэ, бжыхьасэхэр игъом чIэнагъэ фэмыхьоу Iухьажыгъэнхэм фэшI республикэм кыпэгъунэгъу чIыпIэхэм IэкIыб хэгъэгухэм къащашыгъэ комбайнэ 56-рэ кьарыкIыныш, IэпыIэгъу къафэхъунхэу щыт. А пстэумэ адакIоу тыналэ зытедгъэтыхэрэм ащыщ илъэс реным къагъэкIыгъэ лэжыгъэм машIом иягъэ емыкIыным фэгъэхьыгъэ амалхэр зиIэгъыт мэшIогъэкIосэ командэхэр зэхэщэгъэнхэр.

Районхэм мэкыу-мэщымкӀэ ягъэлорышлӀпӀэхэмрэ тиминистерствэ испециалистхэмрэ згъусэхуэ бжыхьасэхэм ялухыжбын фэгъэхьыгъэ планыр зехагъэуцуагъ. Хабзэ зэрэхьугъуэ, илӀэс къэс зэрэтшӀырэм фэдэу комиссиеу зэхэтщагъэм Ионыгъор емыжъзэ мэкыуогъум 15 — 17-м зкӀэ районхэм кыкӀлухьастых, мэхънӀэ ин зилӀэ лофшӀэным зэрэфэхьазырхэр ыуплъэкӀушт, лэжыгъэ хьасэхэр кыплъыхьастых. Мэкыуогъум 17-м станицэу Джаджэ бжыхьасэхэм ялухыжбын фэгъэхьыгъэ республикэ зэлукӀэ шыӀэшт. Ащ ташытегушыӀэшт Ионыгъор зэрэзэхэхэгъэшт шӀыкӀэм, ащ шыкӀлошт зэнэкӀокъуныгъэм аныхъ гъэхьагъэ шызышӀыхэрэр зэрэхэдгъэунӀэфыкӀыштхэм.

— *ТиунЧ!эхэм днэжуан кы-  
зэряптыжсьыгъэм фэиш! тызэ-  
рэнфэразэр къэтэ!о.*

— Сэри кыххэгъэщы сшЮ-игъу шъуигъэзет мэкъу-мэщым фэгъэхьыгъэ Юфыгъохэр кы-ззригъэлыагъохэрэм тызэригъэ-разэрэр.

Дэгушылагъэр  
**ЛІЭХЪУСЭЖЪ**  
*Хьаджэрэтбий.*

## Пчъагъэхэм къаІуатэ

\* Республикам гээтхэсэ зэфэшъхьяфхэу гектар мини 100-м ехъу шапхьыгъ.

\* Зинахыбэ гъатхэм халъыхагъэхэр: тыгъэгъазэр — гектар мин 70-м ехъу, натрыфыр — гектар мини 10-м ехъу, соер — гектар мини 7,8-м фэдиз, пынджыр — гектар мини 4,1-м ехъу, шъоуцыгъу зыхашыкырэ чыплъыр — гектар 1000, хъырбыдыр — гектар 1412-рэ.

\* Бяжыхьэсэ зэфэшхьафху республикэм ыгуахыжьицтыр гектар мини 105-м еху, ащ ыщыцэу коцыр гектар мин 83,4-м фэдиз, хьэр гектар мин 14,7-м фэдиз, рапсыр гектар мини 6,5-м фэдиз.

\* **Тоньгбу-2010-м комбайнэ 440-рэ хэлэжъэицт, ац щыццэу 67-р ЭкIыб хэгъэу-хэм къашашIыгъэх.**

\* Лэжыгъэм изеицэн фэгъээгъэицт хьылъээеицэ автомашинэ 635-р, трактор 60-м фэдиц.

зүү анхыгээр бэ, гээркё йут-хыжыгыгагэм гектар мини 8 фэдиз хязыр кырагэжхуи, гектар мин 70-м нагэсыг. Сев-обороту агэфедэн фаемкё дэгюп аш фэдиз тыгэггээр республикэм зэрэшагээр. Арушцзу шытыным апэрашлэу льяпсэ фэхурэр тыгэггээм уасзу илэр бжыхасэхэр зэрэша-фырэм фэдэ заулык зэрнахы-бэр, мыгэс зыс килограммыр сомэ 12-м кышшымыкёу зэрэ-шагээр ары. Тызыхэтыр бэдээр зэфышытыкёш, аш тегэпсы-хыагэу лажыгыгээр кээзыгэ-кыхээр мэпсэх. Агротехникэм кызэригэлыагорэмкё, тирес-публикэ тыгэггээзу кыша-гэклырэр гектар мин 50-м блэ-кы мыхьунзу ары, ау уасэм де-хыхыхэш, аш рагэуытыгээр ильэс кээс нахыбэ ашлы.

— *Ара кызыхэкIырэр бжы-  
хэм нахь макIэу хьэр анхьы-  
ныр?*

— Хьэм аужырэ илъэсхэм уасэ илахэп. Сэгугъэ тапэки а лэжыбгъэм чыгуоу рагъэубытырэр нахь макъэ хьунэу. Хьэр анахьэу зрагъэфедэрэу былымгус. Арышгъ, былымпашгъэхэр, анахьэу къохэр, зилэхэм афикъушт хьэ тэкгулр ашлэшгъ, адрэ лэжыбгъэхэм арагъэубытырэм хагъахьо. Мыгъэ бжыхьэ хьэр пстэумки зыщапхыгъэр гектар мин 14,7-рэ нылэп, ар гъэрэкlo гуахыжыгъэм нахы гектар мини 6 фэдизкlэ нахь макl.

15 фэдиз хязыр шыхалхыагб. Ащ ыуж бэп кызырринаггэр гьэтхасэхэр анахыбэу зыщанхыыхэр Джэдждэ районыр, гектар мин 28,4-м ехьум гьэтхэсэ чылапхьэхэр чыгум ащ шыраггэклугт. Кошхьэблэ ыкли Красногвардейскэ районхэм гьэтхасэу ащапхыггэр маклэп: апрэм гектар мин 14 фэдиз, ятлонэрэм гектар мин 17-м ехьу. Мыщ дэжым кышыхьэггэшы шшюигу тапэрэ ильэсхэм афымдэгу Тэхьутэмыкьое районым гьэтхасэхэм япхьын район пэрыгхэм ясатыр хэтхэу зэрэщытэшшуахыггэр. Районым шаггэнэфгэггэб гектар мини 5 фэдиным а лофшэныр мьдзэу шаггэцклагб. Пхээн лофхэмклэ мыггатхэ ауж кынаггэх Теуцожэ ыкли Мыекьопэ районхэр. Ахэм ячыгухэм язатыггэр гьатхэм бэрэ кызыррешхыггэмрэ кызыдэпллыггэтэхклэ, а районхэм лофшлаггэу ялэр маклэп. Теуцожэ районым гектар мини 8,5-м ехьу. Мыекьопэ районым гектар мини 5,7-рэ фэдиз гьэтхасэу ащапхыггэ.

Джы кыхыгъыгъыныных гъэт-хъэт лъапкъ зэфшыхъагъхэр анахыбзуу зышашлагъгъхэр районхэр. Тыгъэгъазэр пштэмэ, Джэдждэ районым а техникескэ культурэу бжыхъасэкэм ялътыгъгъэм наху осэшлу зыклахыэр гектар мин 18,5-рэ фэдиз хызырым шапхыгъ. Ащ гектар пчъагъэу адрэ районхэм щарагъэубытыгъэр: Красногвардейскэр — мин 13,2-рэ фэдиз хызыр, Кошхъаблэр — мин 11,4-рэ фэдиз, Шэуджэныр — мин 10,8-м еху, Теуцожьыр — мин 5,8-м еху. Лэжыгъэ къэзыгышт натрыфэу Джэдждэ районым гектар 3079-рэ, Теуцожь районым гектар 2378-рэ, Шэуджэн районым гектар 772-рэ, Кошхъаблэ районым гектар 635-рэ ашапхыгъ. Районишмэ лэжыбыгъэ фыжыбр къашагъэкы: Тэхъутэмкъое районым — гектар 2491-рэ, Красногвардейскэ районым — гектар 1310-рэ, Шэуджэн районым — гектар 402-рэ. Джаш фэдэу кыхыгъыгъыныных сшлонгъу 2009-рз илъэсым егъэ-пшагъэмэ, мыгъатхэ хыырбыдзыр зышашлагъгъэр гектар мин фэдиз хызырклэ нахыбэ зэрэхъугъэр, джы а шхын Іэшлур мыгъэ гектар 1405-мэ ашылуа-

гектар мини 9-м ехьукIэ нахь макI. Ар кызыыхэкIыггэр гэр-рекIо бжыхьэ хьэу апхыггэм, ыпэрэ ильэхэм ялытыггэмэ, кызыэрэщагэкIаггэр ары. Бжыхьасэхэр ашыщур лэжыгыгэ кэ-зытыщтыр гектар мин 98-рэ. Бжыхьэс лэпкэ зэфэшхьаф-хэм республикэм игубгьохэм чыпIэу шаубытырэр зыфэдизыр: коцыр — гектар мин 83,4-м фэдиз, хьэр — гектар мин 14,7-м фэдиз, рапсыр — гектар мини 6,5-м фэдиз. РайонхэмкIэ бжыхьасэхэр нахьыбэу зычыIуахыжыхьтыр: Джаджэр — гектар мин 30,9-м фэдиз, Кошхьаблэр — гектар мин 19,3-м ехьу, Шэуджыгэр — гектар мин 16,4-м ехьу, Красногвардейскэр — гектар мин 14,3-м ехьу, Теуцожьыр — гектар мини 10,9-м фэдиз, Мыекьуапэр — гектар мини 5,9-м ехьу.

Республикэм игубгъохэм арыл бжыхасэхэм неп теплэу ялэм уигэрэзэнэу шыт. Ахэм клымфэ икйи гьэтхэ пэс уахэ тэхэр мьдэе кызыпачыг. Ахэр зыпцашлэгъэ чыгухэм ашыщхэм псыр зэрарыуцагъэм изэрарклэ тибжыхасэхэм ахэклдыкыгьэр зы процентым тлэку кехьх нылэп, Урысыер зэрэпсауу штагъэм, а пчъагъэр процент 15-м нэсыг. Тибжыхасэхэм ящкылэгъэ минеральнэ чыгьтэшлүхэр алклагъэхьаг, уз зэфэшхьафхэр кьямызынхэм фэшл ищыклагъэр зкэл арашыллагъ. Республикэ комиссиу бжыхасэхэм азятет бэмшлэу зыуплэклу-гъэм зэрильытагъэмклэ, аужырэ





# Яхэгъэгугу шлу альэгъоу плугъэнхэр ялэубытып

Теклоныгъэм ия 65-рэ ильэс-рэ Адыгеим нэмыц-фашист техаклохэр зырафыжыгъэр ильэс 67-рэ зэрэхъугъэмрэ афэгъэхыгъэ Иофыгъоу тиреспубликэ шызэхашагъэхэм къагъэлъэгъуагъэхэр зызфахысыжхэм, дзэ-патриотическэ плуныгъэм епхыгъэ Иоф-тхъабзэхэм клэух дэгъухэр зэрафэхъугъэр Адыгэ Республикэм и РОСТО (ДОСААФ) хигъэунэфыкыгъ. Гурыт еджаплэхэм, лицейхэм, колледжхэм яеджаклохэм мазэм къыклоцл а мэхъэнэ ин зилэ Иофыгъом фэгъэхыгъэ язэнэкъокъоу ашыкълуагъэм шлукл къахагъэ-щыгъ Мыекъуапэ дэт лицееу N 6-р. Мы еджаплэм ипашчхэмрэ клэлэгъэджджэ коллективимрэ ныбжьыкълэхэм яшгыпкъу Иоф зэрадашлагъэм, дзэ-патриотическэ плуныгъэр зэрагъэлъэшыгъэм шлуагъэ къызэраратыгъэр къэнэфэгъ.

Лицеим ипашчэхэм зэрэхэгъэунэфыкыгъэмклэ, Теклоныгъэм ия 65-рэ ильэс имэфэкл мафэ къэмысыз, мазэм къыклоцл Иофугу ашлэн фаем иплан агъэнафэгъ. Ащ изэхэгъуацон эклэ клэлэгъаджэхэр хэлэжыагъэх, етланэ зэлукл ашлэ тегушылагъэх, шлуагъэ къэзытын зылъэкълышт Иофтхъабзэху къыханагъэ шылэм хатхэжыгъ. Планым еджаклохэр шагъэгъозагъэх, зэхэупчлы-хъажыгъэх. Ныбжьыкълэхэр яхэгъэгугу шлу альэгъоу плугъэнхэм фэгъэхыгъэ темати-

кэм тегушылагъэх, телевидениемклэ а Иофыгъом ехыла-лагъэу къатыхэрэм еджаклохэр арагъэпллыгъэх. Теклоныгъэр тидзэхэм къызэрэдахыгъэм фэгъэхыгъэ зэдэгущыгъэхэр зэхашагъэх. Хэгъэгугу зэошхом иветеранхэр ныбжьыкълэхэм алуагъэклагъэх. Заом кыинэу халъэгъуагъэр къэзылотгъэ фронтовикхэм упчлабэу къаратыгъэм къаушыхатыгъ ар зэрашлогъэшлэгъоныгъэр. Адыгеим нэмыц-фашист техаклохэр изыфыжыгъэ дзэм хэ-тыгъэ ветеранхэри еджаклохэм заулэрэ алуагъэх.

Лицеим щеджэхэрэри Хэгъэгугу зэошхом иветеранхэм алуагъэхэзэ мэфэклым къеклоллагъэх. Ветеранхэр жыы хыгъэх, ильэс 84-рэ зыныбжхэр анахь ныбжьыкълэху алыгъэх. Ау ахэм япсауныгъэ зэрэзэщыкълуагъэм епхыгъэу зекложын зымылгъэ-кълыху ахэтыр нахьыб. Ащ пае лицеим иеджаклохэм ветерангъойщаехэм бэрэ залуагъэклагъ. Унэ унае, щагу зилэ фронтовикхэм яшлуагъэ арагъэклным-клэ альэкл къагъэнагъэп. Ахэм мэфэдэу фронтовикишлымэ аналэ атырагъэтыгъ. Етлани зидунай зыхъожыгъэ ветеранху зэошхом хэлэжыагъэмэ якъэхэр ауагъэбз зэпытыгъ. Ихэгъэгугу къыухъумэзэ фронтым шыфэхыгъэхэр зэрыгъэх «Шпэж тхылым» итхэгъэ лъэкълуагъэхэр еджаклохэм зэрагъашлэх. Ащклэ лэпылэгъу афэхъух яклэ-лэгъаджэхэри.

Лицеим литературэмклэ иклэлэгъаджэху Л. Петренчукрэ Р. Къоджэшаомрэ сочинениеу арагъэтхыгъэхэр афэгъэхыгъагъэх еджаклохэм яхэгъэгугу шлу альэгъоу плугъэнхэм. Ащ пае «Сыд лэу-жыгъуа Родинэр?», «Патриоты», «Зэфагъэр», «Пшгъэрылыр», «Дзэр» зыцлэ сочинениехэр атхыгъэх лицеим иапэрэ, иятлонэрэ курсхэм арысхэм. А Иофыгъор конкурс шлыклэм тетэу рагъэклокыгъ. Ащ къыгъэлъэгъуагъ а гушылэхэм мэхъанэу ялэр зыфэдэр. Конкурсым къышхыгъэх шлыныгъэ куухэр зилэ ныбжьыкълэхэр.

Теклоныгъэм ия 65-рэ ильэс ипэгъоклэу зэхагъэуацогъэ планым «Месячникклэ» еджагъэх. Ащ ипрограммэ къыхиубытагъ дзэм иветеранэу Л. С. Рудяк къыдигъэклыгъэ тхылыгъу «Краснодарская. Краснознаменная. 90 лет ратного пути» зышлэр. Ащ лъэтэгъуацон лицеим зыщыфашлым еж тхылым иавтор фэшхъафэу, ащ ит хыгъэ-шлагъэхэм ахэлэжыгъэ ветеранхэри шылагъэх. Хэгъэгугу зэошхом хэлэжыагъэху, а дивизион хэтыгъэху М. А. Богомоловыр, Г. И. Смирновыр, джащ фэдэу ветеранхэм яреспубликэ Совет итхъаматэу Г. В. Барташук еджаклохэм апашхъэ къышыгушылагъэх, къатыгъэ упчлэхэм яджэуапхэри аратыжыгъэх.

Лицеим иколлектив Иоф дешлэ республикэм ивоенкомат. Еджаклохэм «Приписное свидетельство» зыцлэ удостоверение къызафагъэхъази-

рыклэ, мэфэкл мафэ горэм тырагъафэш, ахэр военкоматым рагъэблагъэх, ащ тетэу ар къафагъэшъуашэ. Медицинэ комиссиери ичэзым зэхэ-тысхъэ, псаухэр къыхагъэшых, дзэ къулыкыгъэр ипсауныгъэклэ къызымыкълуштхэри агъэунэфых. Калэжэм «Приписной свидетельствэр» еж ылэклэ къареты республикэ РОСТО (ДОСААФ) илофышлэу Л. С. Рудяк. Ащ еджаклохэм агурега-ло хэгъэгугу къэухъумэгъэныр Урысыем игражданин пэпчэ зэрилофыр. Ащ фэдэ гушлогъо зэхэхъэ зыхъуклэ еджаклохэм концертхэр къафатых.

Мыекъопэ къэлэ библиотекем илофышлэу Г. Романовым лицеим иеджаклохэм апае зэхыщгъэ зэлуклэгъур гъэшлэгъонэу кълуагъэ. Ар зыфэгъэхыгъэр генералэу Д. Карбышевыр къызыхъугъэр ильэси 130-рэ зэрэхъугъэр ыкли фашист лагерхэм адэсыгъэ гъэрхэр шхъафит зэрашлыжыгъэхэм имаф ары. Библиотекем илофышлэ къылотгъэ къбархэр лъэшэу ашлогъэшлэгъоныгъэх лицеим иеджаклохэм. Еж ныбжьыкълэхэм къа-лоагъэ ятэжхъу гъэры ашлыи нэмыц конлагерхэм адэсыгъэхэм кыинэу арагъэлъэгъугъэр. Къеклоллагъэхэм къа-луагъэ 1941 — 1945-рэ ильэсхэм шылэгъэ зэо лаем фэдэ къэхъуным зэрэфэмыехэр.

Лицеим дзэ-патриотическэ плуныгъэ Иофыгъоу шызэхашчэрэм чыплэшхо щаубыты спорт зэнэкъокъухэм. Ащ хэлажэх анахь клэлэ пытэху Хэгъэгугу иухъумагло хушхтхэм ашыщ-

хэр. Ахэмэ язэхэщэн янэплэгъу рагъэклырэн егъэджаклоху К. Ллэхусэжым, С. Платовым, нэмыкълэхэм. «А ну-ка, парни!» ыцлэу зэхашчгъагъэр хэгъэгугу иухъумаглохэм ямэфэкл фэгъэхыгъагъ. Зэхашчгъэ командэхэр зэнэкъокъугъэх ыкли ате-кълуагъэхэр шлукл хагъэунэфыкыгъэх. Джащ фэдэу лицеим волейболымклэ шызэхэ-щгъэ командэр зэнэкъокъухэм ренэу ахэлажкэ, къалэм игурыт еджаплэхэм ыкли спецучилищхэм якомандэхэм ар атекло.

Республикэм и РОСТО (ДОСААФ) илофышлэу, отставкэм шылэ офицерэу Л. С. Рудяк лицеир ренэу икълуапл. Теклоныгъэм ия 65-рэ ильэс ипэгъоклэу еджаплэм шызэхашчгъэ месячником иплан клэлэгъаджэхэм зызэхашчэу-ацон апэу лэпылэгъу афэхъугъэмэ ар ашыщ.

— Дзэ-патриотическэ плуныгъэ Иофшлэнэу непэ лицеим шырагъэклокыгъэрэм илахышлу хэмылэу плон плэкълы-штэп Лышэ Шумафэ, — ело Л. С. Рудяк. — Ар цыф гъэсагъ, социологие шлэныгъэхэмклэ кандидат, народнэ гъэзэныгъэмклэ АР-м изаслуженнэ Иофышл. Лицеим дзэ-патриотическэ Иофшлэныр шыгъэлъэшыгъэным фэгъэхыгъэ опыгъэу коллективым лэклэлэ хыгъэр анахъуу къыз-шагъэлъэгъуагъэр Теклоныгъэм ия 65-рэ ильэс зыфагъэхъазыры зэхур ары. Нэмыкл еджэплэ заведениехэмклэ ар шысэтэхыплэ хъунэу плыгъэ хушхт.

**ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.**

## «Жъыум» щытхъур къыылэжыгъ

Культурэм и Унэу Улапэ дэтым джыр-рэблагъэ цыфыбэ шызэлуклэгъагъ. Урыс-кавказ заор зыцужыгъэр ильэси 146-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэу Адыгэ Республикэм лъэпкъ культурэмклэ и Гупчэ зэо емынэм шыфэхыгъэхэм ацлэклэ «Лыхъужым ильэуж» зыфилорэ къэгъэлъэгъо-ным епллынхуу къоджэдэхэр къекло-лэгъагъэх.

Мы зэхыхэм ихатырклэ зылашлэрэ орэдыло купэу Адыгеим изаслуженнэ сурэтышлэу Гьуклэ Замудин зипашчэр къытфэклогагъ, джащ фэдэу Адыгэ къэралыгъо университетым инаучнэ Иофышлэу Пашгъэ Мэдинэ, Красногвардейскэ районым и Адыгэ Хасэ хэтэу Лышэ Ахмэд, Улапэ и Адыгэ Хасэ илэшхъэтэгъу Тыкь Заур, чылым ипашчэ-хэри а зэхыхэм шылагъэх. Сыд фэдэ Иофтхъабзэ къуаджэм шызэрэхэм, ащ зилахышлу хэзышыхъэхэрэр куль-турэм илофышлэхэр ары. Мы мафэми культурэм и Унэ дахуу зэлыхыгъагъ, къоджэ библиотекэм ипашчэу Гъубжэкъо Фа-тимэ Аскэрбий ыпхъум Урыс-кавказ заом фэгъэхыгъэ тхылыхэм якъэгъэлъэгъон зэхыщгъагъ.

Тилгэпкъ зэунэхуылэгъэ зэо жъалы-мэу урысые пачыхъэхэм лэшлэгъуклэ къырашыллагъэм адыгэ бэдэдэ хэкло-дагъ, псаоу къэнагъэхэр адыгэ чыгум рафыгъэх, хымэ къэралыгъохэр тилгэп-къэгъухэм псэуплэ афэхъугъэх. Нахыпэклэ Урыс-кавказ заом игугъу къашыхэ-щтыгъэп, джы ащ фэгъэхыгъэ тхылыхэр мымаклэу шылэх, лэклэ авторхэм, ти-хэгъэгугу шышхэм кинофильмэхэр агъэу-цух, спектаклэхэр къагъэлъагъох...

Улэпэ клубым шызэхашчгъэ тхылы къэгъэлъэгъоным шыплэгъунхуу шы-тыгъэх тарихълэжхэм ялофшлагъэхэр. Ахэм ашыщхуу Клыргъ Асхъад иеу «Ис-тория Адыгеи: XVIII — XIX вв.» зыфи-

лоэрэ, В. И. Ворошиловым илофшлагъэу «История убыхов: очерки по истории и этнографии Большого Сочи с древнейших времен до середины XIX века»; Пэ-нэшгъу Аскэр итхыгъэу «Мюридизм и борьба адыгов Северо-Западного Кавказа за независимость (1829 — 1864 гг.)», ахэм анэмыкълэхэри. Фатимэ тызхигъэплэ-гъэхэм бэ гум къагъэкълыхыгъэр. Сыдэу дэгъугъа титарихъ къызылотыкълэр тхы-лэу шылэхэр тицлыгъ пстэуми алылэсы-хуу, аджыхуу шытыгъэхэмэ. Джащ фэдэу титхъамыкълэгъо тарихъ нэмыклэ лъэпкъ-хэм зэрагъэшлагъэмэ лъэшэу дэгъугъэ.

... Мэклэ-маклэзэ остыгъэр ращыхыш, мэжэмэ шгъабэр къэлэу, клэлэхэр сценэм къытехэх шыгъо нэгухуу. Сыфэягъ а цыф шлагъохэм ацлэхэр къеслонэу, ахэр чыгъэ культурэм и Адыгэ гупчэ Иофышлэх: Бат Хъаный, АР-м культурэмклэ заслуженнэ Иофышл, Клэмэщ Светлан, Нэгъой Заур, Тыркоо Эрган, Гъунжыкълэ Селим, Избыдэ Артур, Даур Рэмэзан, Избыдэ Ирин, Кушгъу Светлан, Ехъулэ Сусан, Набэкълэ Аминэ.

Мыхэр згошхыгъэр хэт сыд ышлэу зы-фэгъэсагъэхэмклэ, сыда плэмэ, мыщ фэдэ Иофышхом сыд фэдэ цыпэ цыкълуми мэхъанэ ил, узэдемылэжыу, зэдемыгъа-штэу Иофым гъэхъагъэ шышлын плэ-кълыштгъ. Зещаклом иапэрэ гушылэхэмклэ къыдгургигъэлуагъ пшгъэрылэуу зыфа-гъэуцужыгъэр: тарихыгъэр икълэрыклэу клэттхыкълыхыным тыпылэп, тичыгу дышлэ къэухъумэгъэным, тилгэпкъ ишъ-хъафитыныгъэ пае зыпсэ зытыгъэ тятэжэ-пашэхэм яцлыфыгъэшхо, ялыхъужы-ныгъэ таужклэ псэушхэм ашымыгъуп-шным фэшл непэрэ зэхыхэр зыкълэзхэт-чагъэр.

Тэри тилгэпкъ зэрыгушхорэ лыхъужы-хэм ацлэхэр зэхэтхыгъэх: Шэрэллыкъо Тыгъужыкълэу Къызбэч «Адыгэхэм яас-

лэанклэ» къеджэнхэр къызэрилэжыгъэр, Бэрэджэ Дэгумыкълэу Хъадж Исметэ къы-гурылоштыгъэ политическэ диалогым имэхъанэ, Занэкълэ Сэфэрбий къэралыгъо гъэпсынымклэ ишлушлагъэхэр, Алджэрыекълэу Кушчыкупшым икълэбар — ар Улапэ шышхыгъ, игысэхэм «хэклыплэ имылу, лужоуу къэзэкълэхэм тыкълэды-хъагъ» къызыралом, Кушчыку маклэу къэщхыпци, мыгумэклэу къылуагъ: «Ар сыдэушху, къэзэкълэу азыфагу шы-шхъэ дэклэныб?» лашэхэм анахь лашэу ащ ылыгъэштыгъэр гур ары, лыгъэр ары. Хырыцжы Алэр (Алэ Цыкълур), Сэлэчэрыекълэу Мыхъэмэт дзэ зэрэщэзэ ехыжыгъэх дунаим.

Хъаклэхэм якъэгъэлъэгъон дахуу, акылы хэлэуу гъэпсыгъагъ. Тарихъ пы-чыгъо къалуагъэм, ащ ехылыгъэ орэ-дыжхэр, гыбзэхэр «Жъыум» къыло-штыгъэ. Видеофильмэхэр Даур Хъусен тырихыгъагъэх, макъэхэри аклыгъэу-цогъагъэх. Ахэм ашыщхуу «Тарихым инэклубгохэр», «Фэрзэпэ зау», «Хыры-цжы Алэр», «Бэслэныхэм япшыхэр» зыфилохэрэр къэгъэлъэгъоным дэклэу-тэщтыгъэх.

Зещаклом игушылэхэр гъуазэ хуш-тыгъэх гыбзэхэр нахь гурылогъошлоу лунхэмклэ. Адыгэ шыклэпшынер зэхэп-хы зыхъуклэ эклэ тыхышлэ къыпте. Адыгэгъухэм зэфэгъумэклэжы лъапсэу ялэм къызэрэнэсыгъэхэм ишыхъатэу ини, цыкълуи зэфэдэу, шыгъоу напэхуу лэдэб ахэлэыгъ, зэгъэфагъэхуу шысыгъэх.

Я 8-рэ классым ипэшэ клэлэгъаджэу Шхъэхъэ Эммэ гушылуу кырипсыгъэр мары: «Жъыум» иорэдхэм уадэу зыхъу-рэм адыгэ чыгум игырэ макъэ, итыркълэу мыкълэжхэр, лыхъужы бланэхуу зыпсэ зытыгъэхэр, зылыфыгъэхэр чэзынагъэхэр, сабыл пцлымэмэ макъэу къушхъэр къэ-зыгъэджагъэр, адыгэ цыфым нэпсэу

ригъэхыгъэр плыжыкълэуу нэпкъым къеуалэу.

Ансамблэу «Жъыум» ипашчэу Гьуклэ Замудин непэрэ мафэм мэхъэнэ куу, гъэ-сэпэтхыдэ клэклэшхо зыхэлэ Иоф зэрэ-хъэ. «Жъыум» иорэдылохэм адыгэхэм яорэд ижыгъэр къэлэуаклэ зыпкъ рагъэу-цожыгъэу мэкълэмэ дахэхэр къытлэагъэ-лэсых. Агуи, апси етыгъэу орэдэу къало-хэрэм лэпкъым игъогууанэхэр къыт-фызэлэуахы, шылэклэ-гъэпсыкълэу, хэбзэ дэхабэу, лыгъэу зекълэу дунаеу къэ-зыуцухъэрэм хэшылкълэу фырилуу, чым лъэпкъэу тетхэм анахь дахэхэр апыкълэ, ашгъоклэ, якъылыклэ зыпшхэу уклон умылэжыгъэхуу адыгэхэр зэрэщытыгъэхэр къегъэлъагъо. Лъэпкъ шлэжыым «Жъы-ум» итворчествэклэ илахышхо хельхъэ. Орэд мэкълэм дахэхэм уадэлу гъэ зыпкъи уызэщырэп. Гъэтлылыгъэу, кълуагъэ хэ-лэуу лыхъужыгъэх яорэдхэр къалоу зыхъу-рэм «Жъыум» хэт клэлэхэм псэр агъэ-тлыгурыгу, кълышхоуу къагъэтэджы. «Жъыум» Иоф дэзышлэрэ пстэуми Тхэм псауныгъэ къарет, творческэ гухэлхуу ялэхэр къадэхъунхуу тафэлыло.

Къэгъэлъэгъонхэр къызаухым ыуж хъаклэхэр хъаклэным рагъэблэгъагъэх. Къоджэ коим итхъаматэу Куфэнэ Нури-ети, еджаплэм ипашчэу Гъунжыкълэу Аси-яти, район Адыгэ Хасэм итхъаматэу Лышэ Ахмэди лъэшэу афэрэзагъэх «Жъыум» иартистхэм. Еж Ахмэд ылашхъэклэ ышыгъэу пхэкълэу Гьуклэ Замудин ритыгъ, адрэм «Жъыум» иорэд-хэр зытет диск Ахмэд къыфигъэшхо-шагъ. Лъэпкъым тапэклэу шлу нэмыклэ къемыхъулэжыгъэхуу, бэгъожыгъэхуу, лъэп-къыр зэкълэуцожынышхуу, тятэжхэм ду-наим шлоу шалэжыгъэхэм ахагъэхъонэу Тхэм ешл. «Жъыум» фэдэ коллективхэр нахыбэ орэхъух!

**ПШЫКЪЭНЭ Май.**

Улап.





## ДИНЮФЫГЪОХЭР

*Аужырэ мээ зэкълэыклохэм тиреспубликэ кэбар гъэшлэгъонхэр, шлошгъэхъугъаеу щыт хъугъэ-шлагъэхэр кыщауатэхэу зэхэтэхы. Ахэр зышлош хъухэрэри цыфхэм кызырахэклыхэрэр нафэ кытфэхъоу кыыхэклы. Афэгъэхыгъ а кэбархэр «Чабэм кырахыгъэ тхъауухаклэм», сабий кэхъугъаклэу кэгуыцлагъэм, нэмыкхэм. Адыгэ Республикэм ыкли Пшызэ шьолып ащыпсэурэ быслымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбий ахэм кыриуаллэрэм шъуыдгъэгъуазэ тшлоигъу.*

— Шыпкыагъэ гори зы хэмыл кэбар зэфэхъафхэу непэ Адыгеим кыщеклохыхэрэм цыфхэм агухэм джэнджэш кырагъэхъаным зэрэфытегъэпсыхъагъэхэр ары гъэзетеджэхэм непэ ятло тшлоигъор, — ело муфтиим. — Мээ зауэлкэ узэклэ-лэбжэмэ, тичыгу кыщиклухъагъ «пшысэ» горэм. «Чабэм кыкыгъэ тхъауухаклэр», тхъауу ары зигугъу тшырэр. Ащ фэгъэхыгъэу клэклэу кьасло сшлоигъор мары.

Тхэмклэ шыкур, Адыгеим щыц нэбгырэ 400-м ехъу аужырэ ильэс зэкълэыклохэм Чабэм шылагъ, ау зы нэбгыри тхъауухаклэ, тхъауу, зы грамм нэмылэми, кызыдихыгъэп, ыгуи кэкыгъэп. Щылэп ащ фэдэ тхъауу. Мыхэм афэдэ пшырэр зыусхэрэм мурадэу ялэр цыфхэр агъэмэхъэшэнхэр ары. А тхъауухаклэм тхыгъэу пылым кыщело ашклэ тхъауу пшынышъ, бгъэжэн зыхъуклэ, лыхышъ ар бгошынэм. Зы лыхыр цыфхэм яоты, адрэ лыхытлур бгъажъэу унагъом исхэм зыбгъэшхыклэ, узхэм, тхъамыклагъохэм уащыхъумэгъэштэу кьело. Ар зэрэпшыр, шыпкыагъэ горэ зэрэхэмылгыр гъэнэфагъэ, сыда плэм Алахьталэм Чабэр кызыгъэшлыгъэм кыщегъэжъагъэу зыми тхъауу, хылыгъуи, нэмыкли ащ кырихыгъэп. Цыфхэм ахэр кьаугупшысых, джэнджэш агухэм кырагъахъэ. Ашклэ сыда фэдэу ялэр? Цыфыр бгъэмэхъэшагъэ зыхъуклэ, узыфаер епшлэн, ебгъэшлэн

плэккышъ, «тхъауу» шыпкыэ мэхъу, плорэм блэккышътэп.

Ныбджэгъу лъаплэхэу Тхэм шлу зыфишлэных, зышъумыгъэгъапцл ахэм афэдэхэм. Мы кэбарым икэжъаплэ кыщыублагъэу икълухым нэсэу пшы. Мыщ ыпэклэ тхыгъэ горэхэр кырахъахыштыгъэх тхэпи 10 тепхыкынышъ, зыр о уиунэ кыбгъэнэнэу, бгъур бгошын фаеу кыщилоу. Зэптыхэрэми а дэдэр ашлэн фаеу шыт. Сыда ащ кыкылырэр? «Шарлатанство» — джары нылэп ащ кьеполлэн плэккыштыр.

Мыщ нэмыклэу джыри зы кэбар тлэклу шлагъэу цыфхэм кырахъахы. Кьало кьалэу Налшык сабий цыклоу кыщыхъугъэм сыхъатитлу нахыбэ ымыгъэшлагъэу. Ар кызырэхъугъэм лыпытэу кэгыгъэпты, тлэклурэ врачхэм агъэс-загъэсысыжъ ыуж кэгуыцлагъэу ыкли «Шъуихульфыгъэхэм жьамэ афэжъугъэу» ылуи лэжыгъэу.

— Акылы, гупшысэн амал зилэ псэуми кьагурылон фае мыри зэрэпшыр, — ело муфтиим. — Ащ фэдизэу а сабий цыклар Тхэм ыгъэлэплагъэу щытыгъэемэ, ар кыгъэхъуныеба, псаоу щигъэлэныеба, цыфхэм ахыгъэтыныеба диныр ахылхъэу, тхъэшлошхъуныгъэм фиплхъу?! Ар — зы. Ятлонэрэмклэ, Пегъымбарэу Хысэр ары аужырэу цыкларэу кэгуыцлагъэр. Арышъ, мыри кэугупшысыгъэ лф цыфхэр агъэщынэнхэм, «шхъухъэ» ателышъ, ар атырахыжынэу алозэ нэужым ахыщэ кьахыным паш. Тэ Налшык телефонклэ тытеуагъ, ащ фэдэ кэбары а республикэм щылэп, ащ

# Лъапсэ зимылэ кэбарых

фэдэ сабийи кыщыхъугъэп.

«Шъуихульфыгъэхэм жьамэ афэжъугъэу» кылуагъэу ары кызырауатэрэр. Ау сыда жьамэр? Мыр диным хэтэп, хэтыр сэдакъэр ары. Тэ, адыгъэхэм, жьамэр тишэн-хабзэхэм ахэтэу тигъашлэ кьэтхыгъ, ау быслымэн диным ар хэтэп, адыгъэхэм анэмыкли ар ышлэрэп. Жьамэр зыфагъэуштыгъэр цыфэу губгъом мэфэ рным щылэжъагъэр чылэм кызыдэхъажьыклэ, шэлэмэ стырым шхыу е кундысыу кыгъоу пагъохыным, бисмилахъ рагъэлоним паш, псапэу ащ кыкларорэр бэшъ. Нэклмэзэ зыхъуклэ, ар нахыбэрэ ашыштыгъ. Джы жьамэм рэджэгупэх, имыщыклэгъабэ палъхъ. Мыхэр зэклэ хэсэгъэклыжышъ, Алахьталэм а клэлэцыклар кыгъэгъушылэнэу щытыгъэемэ, нэмыкли гушылэх ащ кылоштыгъэхэр: «Шъуисабыйхэр аркым, машинэ псынклэхэм кьапыкларэ бэлахъхэм ащышъуухъумэх, кьурмэн шъушы!»

Ныбджэгъу лъаплэхэр, зышъумыгъэгъапцл шхъухъашлэхэм, шъузыфэсакыжъ, зэхэшъухырэм шъуегупшыс. Алахьталэм тежъугъэлъэу, шыкур ащ фэтэжъугъэшл — джары тэ типшъырылыр, тиамалыр. Мы зигугъу кьэтшыгъэ тхыгъэхэм, пкыгъохэм афэдэхэр кызышъу-лэклахъэхклэ, таджъ, Диндэлэжъаплэм, шъукъаклу, ахэм ташыжъугъэгъуаз е телефонэу 57-05-48-мклэ шъукытфитеу.

## Шэныгъэр — клочлэшху

Ильэс 15 хъугъэу тиреспубликэ ит еджаплэхэм яапшъэрэ классхэм арыс клэлэеджа-клохэм, неущ шылэныгъэ гъо-

гум техъаштхэм зэлуклэгъухэр адашлэх динлэжъхэм, ныбжыклархэр зыгъэгумэкларэ лфыгъохэм атегушылэх.

— Тэ тимызакъоу, — ело Емыж Нурбий, — гъэсэ-ныгъэмклэ гъэлорышлэлэхэм яллыклархэр, МВД-м илфышлэхэр мы лфым кыхэтэгъэлажъэх, врачхэри тигъусэхэу кыыхэклы. Ау нахыбэрэм тэрыр Епархиерэ ар зыпшъэ дэклырэр. Республикэм еджаплэу итхэр (Тэхьутэмыкыое, Кошхъэблэ, Красногвардейскэ районхэм ыкли Мыекыуапэ дэт еджаплэхэм ащыщэу 14-м нэмыкларэр) кьэтклухъагъэх мы ильэс еджэгъум кыкларэ. Адрэ кьэнагъэхэм зэлуклэгъухэр ащыредгъэкларыштык кыхъашт ильэс еджэгъум.

Мы лфшлэным тэ мэхъанэу еттырэр, тызэрэщыгугъырэр неущ шылэныгъэ гъогум техъаштхэр ны-тыхэм яшлулэгъу, лытэныгъэу ахэми, езыгъэджэгъэ клэлэегъаджэхэми афашын фаем едгъэгупшысэхэр, лъэпкъ шэн-хабзэхэм ядэхъагъэ, якъэбзагъэ алъыдгъэлэсыныр ары. Непэ шлэныгъэу ныбжыклархэм зэрагъэгъотырэр неущ ящылэныгъэ лъапсэ зэрэфэхъуштым, шлэныгъэм уасэу, клуацлэу илэм, нэмыкли лфыгъохэми танэсы а зэлуклэгъухэм ялэхъан. Ныбжыклархэми упчлабэ кьаты, бэ ахэри зыгъэгумэкларэр. Мыхэм упчлэу кытатыгъэхэр зэклэ тыугъоигъэх, анахъ гъэшлэгъонхэр кыхэтхыхи, Премьер-министрэм тызылклэм етхыллэгъэх, ащыдгъэгъозагъ, лъэшэуи шлогъэшлэгъоныгъэх. Ахэр афэгъэхыгъэх ЕГЭ-м, телевидением емыклоу кыгъэлъагъохэрэм гъунэ афэшлыгъэн зэрэфаем, ешъоным, наркоманием...

## Олимпиадэхэри зэхашхэ

— Динлэжъхэр нэклымрэ нэмазымрэ анэмыкли ымыгъэгумэклархэу, мэщытыпчъэхэр егъэтыгъэхэу ачлэсхэу, нэмыкли лфхэм апымылхэу бэхэм кызырашлошлырэр тэрэзэп, — ело муфтиим. — Мэщыгыри, чылысыри цыфхэм яунэх, яклуаплэх, упчлабэхэм мыхэм ащатегушылэх.

Динлэжъхэр зэрэлъытэнхэм, зэрэшлэнхэм мэхъанэу илэр кыдгурылосэ лфыгъо зэфэхъафхэр зетэхъэх. Мары, гушылэм паш, бэмышлэу зэхэтшагъэ футболымклэ зэнэкьокъоу динлэжъ ныбжыклархэм якоманди 8 зыхэлэжъагъэр. Апэрэ чыплэр — кошхъаблэхэм, ятлонэрэр — Мыекыопэ мэщытым, ячэнэрэр — Адыгъэблэ идинлэжъхэм ауытыгъ. Джы, Тхэм кыддигъэхъумэ, мэкьюогум ыклэхэм адэжъ футбол командэхэр джыри зэлуклэштык. Мыщ фэдэ лфтхъабзэхэр зэхэщэгъэнхэр едгъэжъгъэ кьодый. Футболым имызакъоу, нэмыкли спорт лъэпкъхэмкли ахэм афэдэ зэнэкьокъухэр зыщыцхэу тиныбжыкларэ комитет пшъэрылэ фэтшыгъ.

Джащ фэдэу гъэмэфэ мазэхэм унэгъо зэхэхъэхэр тшыштыгъ, шъоныр хэмытгэу зыбгъэсэфын зэрэплэклыштыр ядгъэлъэгъуным паш. Мары Щынджые футболымклэ зэнэкьокъухэр зыщыцхэтэщэхэм, бэмэ кьауагъ зы аркъ бэшэрэби, ту-тныи, пиви кьэмылгъагъоу а лфтхъабзэр зэрэклугъэр зэрыгапгъэр. Тапэклэ мыхэм афэдэ лфтхъабзэхэм зыдгъэушъомбгъушъ, ахэм азэхэлэжъэхэрэм шлухъафтынхэр яттынхэми тыдэлэжъэшт.

**ЖАКЛЭМЫКЪО Аминэ.**

## ФЕСТИВАЛЬХЭР

Народнэ культурэм ия 8-рэ фестивалэу «Дышъэ пау» зыфилорэр кьуаджэу Афыпсыпэ шыкларэ. Ащ хэлэжъагъэх Тэхьутэмыкыое районымклэ заслуженнэхэу ыкли щысэтехыплэу щыт фольклорнэ коллектив 20-м ехъу.

Народнэ культурэм имэфэкл дэхэ дэдэу зыкышцигъэлъэгъуагъ Адыгеим культурэмклэ изаслуженнэ лфышлэу Стлэшъу Сафьет зипэщэ ансамблэу «Нэф» зыцлэм. Джащ фэдэу мэфэклым чанэу хэлэжъагъэ народнэ эпосым иллыкхъужъ ыцлэ зыхырэ фольклор коллективэу «Ашэ-мэз». Урысыем ыкли Кубань культурэмклэ изаслуженнэ

лфышлэу, композиторэу Кларг Юрэ художественэ пашэу зилэ коллективым фестивалым паш программалэу кыгъэхъазырыгъэмрэ Адыгеим культурэмклэ изаслуженнэ лфышлэу Шъэуапцлэкъо Асыет зипэщэ народнэ инструментальнэ ансамблэу «Къамыл» зыфилорэм кыгъэлъэгъуагъэмрэ фестивалым кьеклолэгъэ цыфхэр инэу агъэрэзагъэх, лэгу афытеуагъэх.

— Фестивалыр кьаугупшысыгъэ тилэпкъ икультурэ шлу зылгъэгъухэрэ, фольклоры кэзыгъэнэжъы ыкли джырэ тилэ-

хъанэ диштэу хэхъоныгъэ езыгъэшлы зышлоигъоу цыфхэм, — ело Тэхьутэмыкыое район администрацием культурэмклэ и Гъэлорышлэлэ ипашэу Дыхъу Эммэ. — Народнэ культурэм имэфэкл цлэ фэу-сыгъэным паш кыыхахыгъэ народнэ эпосым зэлэшлэрэ ипотическэ образ: Кавказ кьушхъэхэу палом фэдэу тилэпкъ кышхъащытхэр, ышхъашыгу фыжъхэм зэрафэразэхэр ордэхэмклэ ыкли кьашхъохэмклэ кызырэралотыклархэр.

«Дышъэ паом» иапэрэ фе-

стиваль кьуаджэу Псэйткыу шыкларэ. Ашклэ кьагъэлъагъо ашлоигъуагъ Адыгеим икультурэ хэхъоныгъэшхо езыгъэшлыгъэхэ пшынаоу Лъэцэрыкыо Кимэ, Сэмэгъу Гошнагъо афэдэ цыфыбэ кызырэдэ-кыгъэм паш кьуаджэм инэу зэрэфэразэхэр. Нэужым фестивалыр лъагъэклогатгъ кьуаджэхэу Пэнэхэс, Щынджые, Тэхьутэмыкыуае.

Культурэмклэ Гъэлорышлэлэм ипашэ зэрэхигъэунэ-фыкыгъэмклэ, народнэ творче-

ствэм Тэхьутэмыкыое районым зыкышцигъэлэтыжыгъэнымклэ «Дышъэ пау» цлэу зыфаусыгъэ фестивалым ишлогъэшхо кьэклугъагъ. Нахыпэм ныбжыклархэр пчэгум кыхъанхэм теукытыхъэ-штыгъэхэмэ ыкли ар зэрэпшыштыр амышлэштыгъэмэ, джы клэлэхэри пшъашъэхэри ягуапэу кэзшъох, ялэпэ-лэсэныгъэ кьагъэлъагъо, кьаплыхэрэр агъэчфых, агъэра-зэх.

**САЛЬНИКОВ Василий.**

# Къушхъэхъэшыгугуфыр кьашхъэхъэщытэу



## МЫХЭМ АФЭДЭХЭРИ МЭХЬУХ

### Шъхьадж инасып елытыгъ

Зэфэдэу Тхьэм насыпыр цыфмэ кьаритырэп: зым шъхьамысэу тыретако, адрэм фиггэ-шъуашэрэр дэхэклай, ау ящэнэрэр сыд ышлагэм, тыдэ шы-лэм кьырипэсыгъэ тлэклум блэ-кын ылгэклырэп. Хъэблашхьэм тесхэм хэтэрыклэхмклэ сатыу ашынэу машинэшхо аушъи атлупшыгъ. Ежхэр аэропортым еклуаллэх, самолетым итлыс-хьагъэх. Зыгэджыгъэхэм бэ темы-шлагъэу, стюардессэр кьежы, чэт пкыы зырызхэр зыхэлъ шхы-ныгъохэр зэклэмэ кьаритыгъ.

Купым шыщ бзылфыгъэ кьогъу цыклоу Дэхэгуашэ кьы-тефагъэр зелгэгъум, ыгъэшлаг-гоу кьэкууагъ:— А-ал, зэ моу шъуешлэ мы кысатыгъэм! А-а, мы тыку-блыгур (чэтым хэлъ пкымыгъор ары) сэ Тхьэм сфы-хихыгъа!? Унэм сисымы мыш нэмьклэ кьыстефэрэп, мыр зил-гэгэгъэ ошъогуми кьыздэ-кьуагъа мыр? А-ей, мы пкымы нахь кьыстефэнэу шытыба? Дэ-хэгуашэ клэлиблэмэ ян, ахэ-шхыкын ылгэклырэп. Чэт ыуклэу пкыыхэр затыригуашэклэ, еж анахь кьупшхьэу цэгэнэлъэ заклэр кьыфэнэжымы нылэп. А пкыыри самолетым кьышыра-тыгъ. Кьыгосыгъэ бзылфыгъ-эм шъузыр ыгъэрэхбатызэ кье-ушъыи: — А, Дэхэгуаш, ащ хэлпшыхьан шылэп, ар — шъхьадж инасып елгытыгъ. Тхьэм ары о кыуипэси пфыхи-хыгъэр.

### Васк

Ильэсым тлэклу кьехьугъ Васкэ былымахоу фермэм зытхьа-гъэр. Зы кьакырым члэт чэм-хэр нэгъыришымэ ягъусэу ади-лыгъ. Васкэ клэлэ кьызырыклэу, «Тхьэм кьызырегъэхьугъ» зыфа-лорэм фэд. Кьыгъумэ ялгытыгъ-мэ, еж ныбжыклэ дэд, ащ кьы-хэклэу сыдрэ Иофи нахь кьы-фагъазэ. Ежымы «Ил» ылонэу ышлэрэп, зи хымылхьэу егъэца-клэ. А игупцлэнагъ ары Васкэр цлэу зыкыфаусыгъэри, ау ыцлэ шыпкьэр Дзэгъашт. Кьакы-рыр клымафэм фагъэхъазырыги, гъэцэклэжыны Иофшлэнхэр ра-гъэжыагъэх. Зэклэмэ апэрапшлэу кьызыклэхыхэрэр рабгъэнэу кьамыл кухытф кьахынэу тхьа-матэм кьариуагъ ыкли ахьшэу кьаритыштым нэмьклэу лэжы-гъэкли кьыгъэгугъагъэх.

Васкэ илофшлэгъумэ кьызпа-гъэзынышъ, ежхэм нахьыбэ кьагъэхэнэу зэрэгъэулушыжы-гъэх ыкли ыужырэ мафэм зыда-мышшэу темэн чыжым кьуагъэх. Мэфитлум кьамыл кьахыгъэу, ящэнэрэм гъэбылгыгъэклэ ауж икхы алтыкьуагъ. Ягушылэ макъэ клэдэлукуызы, кьамылылэу зы-хэтхэм благъэу еклошъыллагъ ыкли зиушъэфи ядэлошагъ. Игъу-сэмэ азырэм кьело: — Дэгъоу тшлагъэ Васкэ зызырэпыдгъэ-зыгъэр, ащ тефэщтыгъэр кьыт-тырагошэшт. Мары кьин шлэ-гъошхо дэдэ пытымылгъагъоу ку-хьиплър кьэтшлыгъах, лэжъэ-пклэ хьарзынэ кьэтхьышт. — Адрэми ащ кьыдырагъаштэ.

Зэхихыгъэм Васкэ хигъэгуп-шысыхьагъ ыкли еж-ежырэу зэриложыгъэ: — Ыхьы, зэрэ-хьурэмклэ, ары шъуицлыфыгъэ зынэсырэр. Адэ дэгъуба, теп-лын ащыгъум нахь тхьа-гъэпцым. Зиплхьыи ылъхьуамбэ ебзигъ, дилэтай кьыр кьыз-диклырэр ыгъэунэфыгъ. Иоф-шлэгъухэр зыщыхыхэрэр кьы-ухьэзэ, жьыр кьыздишпырэ лъэныкомклэ кьуагъэ. Иджыбэ

сырныч кьэмланыр кьырихыгъ, джыри зэ дэлуагъэ. Игъусэмэ ар кьызырагъэпцлагъэр ашлэ-лы-гъэу, яшгышкэу игугъу ашлызэ зэрэгъэшхыштыгъэх. Васкэ сырныч цитлу хигъани, псыуц гъугъэ куа-шэм рихьыллагъ. Темэн гъукла-гъэм мэшлэбзыим зыщипхьо-тагъ, быбатэзэ, кьамылышхьэмэ арычъагъ. Лыгъэм псынклэу зи-дзыгъ...

### Загъорэ

Еж фэдэ ерыоджэ шъхьэпэе клэлэжхэр Хъудыкыи иныб-джэгъух. Машинэклэ дэклэ-хэшъ, зынэмысырэ кьамыгъанэу чэщ-мэфэ зытлупшрэ кьэтых. Загъатхэ, телевизор рекламэм кьызырипорэм тетэу мэлсэху — «шылэныгъэм шлоу хэлъыр зэклэ кьыхахы». Ау сыдырэ тхьагъо нэсыгъэхэми анахь якласэу кьызыклужьхэрэр ешъ-оныр ары. Бэмышлэу езэрэща-жъхи кьэтыгъэх. Ячылэ кьызы-сыжъхэм, рашъугъэм хагъэхьо-нэу, бэшэрэб заулэ ащэфид хэгъуашхьэмклэ чъагъэх. Ащ фэдэу ешъонхэу псыултэм йут гъуй пырыпыцум зыклохэклэ, «природэм кьуагъэхэу» ежхэм ало. Хъудыкыи джыри шлоу клэтэу чэф дэхэклае илагъ, тлэклу зыхегъэхьожым «иоф дэгъу шыпкьэ хьугъэ». Игъусэмэ гу кьылыамытэу, ылгакъомэ атемытыжышъоу зылоклошым, нэпкыым ефэхыгъ.

Пырэжыне шъхьандэмэ ахэу-клораи нэтхэ-патхэ рагъэфагъ. Зэхэушлэижажыгъэу, лыпсыр ынэгъу кьечъэхэу кьагъошымэ, яджэ кьашжыгъэ. Бгъуйтлумклэ ыблыпкыи клэтхэу йогум далъэ-шъожыи, унэ йупэм шагъэгъо-лыгъ. «Псэ хэмтыжыгъэу» зэхэ-улапэзэ зэрагъэтлыгъырэр ышы-пхьу кьызелъэгъум, клэкуукли, гулэзэ кьечъэллагъ. Къэмышлэ-тлэ-ррэожьэу, «зызыушхужыгъэу» шылэ ышы лъэгонджэмышхьэ-клэ клэрытлысхыи, гъызы кьэуп-члагъ:— А сянэ кьылыфыгъэ тхьамыкл, сыд мыгъу кьыпшы-шыгъэр? Тхьэ кьысауи, адэ жьы кьэпшэжыыхэрэба?! Тлэклу-рэ шылыгъэу, ерагъэу йупшы-клэу, «зызыушхужыгъэхэ» Хъу-дыкыжыи кьылуагъ: — Загъо-рэ.

### Адэ сыдым уигъэфэбэн гуш?

Хьаблэм Мамэты нахьыжэ те-сеп, ыныбжыи кьызыхьугъэри кьышлэжырэп. Жьы кьатымыш. Шьорэ кьупшхьэрэ зэщэклыгъ зыфалорэм фэдэу од кьэпч тхьа-мыкл.

Гъэмэфэ бэдзэогъу лъэхьан. Мафэ кьэс джэдэгъумрэ хьу-рышъо пэлэшхомрэ шыгъыхэу кьыдэклышъ, чэу лъапсэм шылэ такъэм тесэу тыгъэм зырегъэу. Ягъунэгъу шъэожьыем ар шло-гъэшлэгонэу еупчлы: — Тэтэжъ, тэ шыгъын плуаклэу тшыгъымэ таклоцлэстыхьэ, о мы йужу ку-пэу зэтэплъхьагъэмэ уаклоцлы-пыхьэрэба? — Е-о-ой, сыхьатэ-хьу, сэ сызнэсыгъэм унэсыгъэу, шъо тлэклуи птемылгыжэу, дэгъэ тлэклуи пклэмытыжымэ, шыгъын фэбэ тэрэз пшымыгъы-мэ сыд гушэм уигъэфэбэжыны? — лъыжыр кьэтхьаусыхэ.

### Батыхъужы ипсэлъыхьуакл

Аныбжхэр хэклогатгъэхэу, якъэщэгъу блэклыгъэу клэлэжэ бэклае тичылэ дэс. Ахэм кьэзы-мышъэ шырыкхъушхоу Батыхъужэ зэу ащыш. Тигъунэгъу Байзэт дээр кьеджагъэу ешхэ-ешъо фашыгъ. Лэзэ тегъэпсы-

хьагъэм пэхсэу дэгъоу езэрэгъэ-шхагъэх, езэрэгъэшъуагъэх, зэ-регъэчфэхэу куп шлагъо хьугъэ. Бынымэ апышлыхьэгъэ пшъэшъэ хьаклэхэр зэблэчыхьэзэ, лагъэ-хэр зэблахьуштыгъэх. Батыхъужэ дэхэклаеу пышъухьагъэти «иактыл кьэклуагъ, лыблани кьэхьугъ», пшъашъэмэ аналэ кьызытыраригъадзэмэ шлоигъоу ясэмэркьэуоу фежъагъ.

Ишъэогъумэ ащ гу кьылыати, еупчлыгъэх ашышэу ыгу рыхьы-гъэмклэ. Анахь дахэм ыцлэ кьы-рилуагъ. Ланэхэр йуарагъэхьыжы-хи, хабзэу шылэм елгытыгъэу пшъашъэр кьыраарагъащи, дэгъу-шылэхэу рагъэжыагъ. Бэрэ емы-дэуагъэхэу пшъашъэр кьешлу-гъ, ау Батыхъужыи жьы кьымышъэ-жъэу зиушъэфыгъэу, ыжэ псы дэгъэхъуагъэм фэдэу, ышхьэ риуфэхыгъэу шыс. Кьэтэджи-нышъ пшъашъэр кьыришъэжъэ-нэу зыралом, нахьы нахь лъэшэу ышхьэ риуфэхыгъ. Мэукулыгъ ашлэшлы тырагъэгъушхуанэу джыри зэ елгэгъухъ.

Батыхъужэ ерагъэу йупшы-клэу кьэупчлагъ: — Адэ Сарэты сыд ылошт? — икьэрэбгъагъэ паеклэ янэ ушъхьагъу ышлэу кьэупчлагъ. — Уянэ сыд ылон, гушлон нахь, — здырагъаштэу кьызыдалуагъ.

Сыдэу шытми ерагъэу кьы-рагъэшлужыгъ, ау пшъашъэм клалэм ащ нахь теубытагъэ зэ-римылэр, зэрехьырэхьышэрэр зэлэгъум клэгъожыгъ. Иклэры-кьэу кьырагъэшлужыныу фежъэ-жыгъэх. Ауштэу зыр кьеуцуа-лэмэ адырэм клилъэшъужызыэ чэщыр хэклогатгъ. Пселъыхьох-рэ пшъыгъэх. Шлоу пышъухьа-гъэу купым хэсыгъэ Батыхъужыи ишъэогъоу Кьыпчыкьэу пшъашъэр ауштэу зэ зыклэгъо-жыым, кьылуагъ: — Дэгъу, Ба-тыхъужыи удэмыклэштмэ сэ кьыздаклу. Шыси шыти зэклэ кьэзырегъэшхыгъэх ыкли ащ ыужы ялоф зи кьызыримыкыи-штыр кьагурылуи зэбгырыкыи-жыгъэх. Тигъунэгъу клалэм ауштэу кьыдэклоштыгъэ пшъа-шъэр блигъэклыгъ. Лыгъэрэ теубытагъэрэ уимылэмэ ащ нахь кьыохьуллэшттыба?

### Зисортыр арилуагъ

Сатыушлымэ кьамыхьулгэ-жырэ шылэп. Зэхэблэгъумэ по-мидор ащэшъ бэдзэрым итых. Щэфаклохэр йухьэ-йукых. Арам-бий илэжыгыи зэгъэфагъэу мэ-клаим кьытырилъхьагъ. Кьэлэ-дэс урыс зылыфыгъэ кьыло-хьэшъ кьеупчлы: — Какой сорт? — Хороший сорт, арабийский сорт, сам выросил, — джэуап реложы. Щэфаклор игъусэ кьеджи арабийскэ сортыр анахь дэгъуаклэ алгытагъ. — Давай купим. Зэрашэфыгъэхэм рыразэхэу ялалымэкымэ аралъхьэхэшъ йоклыжыых. Арамбий аклэлы-плэзэ ело: — Тэрэзэу яслуагъ. Кьэзыгъэклыгъэр арыба зи-сортыр?

### Сихатэ кьыдэмы- гъахьэх

Нэр ыхьэу, пэр ыхьэу псыхьо кьииугъэр чылэм кьыклэуагъ. Агъунэклэ шыс унагъом ичэу йуихыгъэти, кьызырэшлыхьэгъа-гъэм даклоу икыхьагъэклэ ялыи хьытыу хигъэуцуагъ: мыхъужы-ми пцэжыые заулэ кьыхьанба. Къуашъом исэу рыбнадзорыр кьылухыи, хьулыфыгъэм кьыфы-кьэклотатгъ: — Хьытыуаклэ пцэ-жыые уешэн уфитэп, елбэтэу хэх! Мыдрэр гумэклыгъахэп, ымакъэ ымылэтэу джэуап риты-

жыгъ: — Сыд пай хэсхышт? Сэ сичэу, зэрэсшыхьан зыфаслорэм сы-фит. О урыбнадзормэ пцэжыыемэ афэплъыр, сихатэ кьыдэмыгъа-хьэх.

### Бысымгуашэм иоф — сэмэклэ зэхэмых

Хэти, сыдырэ сэнэхьат рыла-жъэми, илофшлэн еухы, ау зи-лофшлэн гъунэ зимылахэр бы-сымгуашэр ары. Чэщ-зымафэм зэпытэу, мычъыеу, унэгъо хьы-мэтым пылгыгъэми кьызызэ-плъэклыжыкклэ ышлагъэ горэм ыцлэ еплон плъэклыжырэп. Зы йофым адрэ йофыр кьыпыщзээ кьыхэхьо нахь, хэклырэп. Цыф-мэ зэралоу «зэтрагъэкьогъэклэ са-мэу зэхэмыхым» фэд. (Самэ + клэ — зэтэтрагъогъэклэ самэр ары). Гъогур азыфагоу яуна-гъохэр зэпэчылатлэхэу Марет-рэ Саретрэ хъэблашхьэм хэ-сых. Плури клэлэбынхэу унэгъо лужьух. Колхоз йофыри да-хьышъ, егъэзыгъэх. Бжыхьэр кьэсыти, еджаплэм члэхьажышт яклалэхэм кьафэщэфэнхэу кьа-лэм зэдэклуагъэх.

Тучан пчъагъэ кьаклухьагъэу пшъыгъэхэу шханлэм члахьэхи, чэзыум хэуцуагъэх. Дагъэр шъхьарычъэу, мэ йэшлур шъхьа-рихэу лылэпс лэгъэшхо зыры-зи, лылыбжэ шлагъуи, шати, компоти, йэшлухэри ланэм тизэу кылахыгъэх. Агу рыхьэу шхэ-хэу шысхэзэ, лылэпсым ишъып-кьэу ешъорэ Марет кьэуп-члагъ: — А-ей, мы фыжыбзэу щесыхэрэр кьыломи сшлэрэп? Мыдрэм зэхимышлахэу реложы: — Орэкьолы фаеми, о умыуп-щэрыхыгъэмэ бэу йэшлы. Етлани ахэр сэ дэсшыхьэрэп ны-ла, тесэгъэзыкыхьэшъ псы-клэпсылэу клэтгъэ джэмышхым кьисэгъахьо. Унэгъо хьызмэтым-рэ пщэрыхьанымрэ язэщыгъэ бзылфыгъэмэ амыупщэрыхьы-гъэмэ орэкьолыпс фаеми ашхы-нэу агу елэжыгъэх.

### Гъунэгущэ илэп

Чылэм дэс шъузымэ анахь егъэзыгъэ шылэп. Зэпамыгъэу, мыуцухэу, зынэмысырэ кьамы-гъанэу чэщ-зымафэм Иоф ашла-гъэми, унэгъо хьызмэтыр афэ-ухырэп. Гъэтхэ лэжыгъэ хэль-хьэгъу, «сыхэ» цыфы хьугъа-гъот» зыфалорэ лъэхьан. Зэрэчы-лэу етлупшыгъэу яхатэхэр халъ-хьэх. Кулацэ плэмэ — ягъунэ-гъу шъузым ышхьэ кьымылэ-тэу, зэпимыгъэу абанэхэр хеу-тыхэшъ дэт. Бэрэ плыагъэу, фэ-мышшлэу джагъэ: — А Сарэт, тлэклу зыгъэпсэфыба, Иофым уиухышт нахь пфэхуштыт! — Ары, си Кулац, ары, нэфылэ кьы-клэмычызэ езгъэжыагъ. Зэпытэу Иофым Иоф кьыпэхьо. Сыкызы-тэджыжыгъэм щегъэжыагъэу сызнэмысыгъэ кьэзгъэнагъэп, — зэпимыгъэу, ыгу елэжыгъэу, пчэдыжым ышлагъэхэр кьеп-чыых: — Чэмыр, чэтыр, йэгур, унэр, ныор, нысэр, клалэр, лыжыыр, хьакур, ланэр, хатэр ... е-о-ой, си Кулац, унэгъо хьы-мэтым гъунэгущэ илэп!

### Йэрылхьэу естышт

Мыр зыхьугъагъэр бэшлэгъэ-клай. Зэгъунэгъу ныуитлу кьалэм щэфакло зэдэклуагъэх, ау яхэзи урысыбзэ ышлэрэп. Сатыу зы-дэшпшыштым уасэм пае уедэон, пшлоигъоу узыфаер гурыбгъэлон фаеба? Зы бзылфыгъэр пкы-

гъо горэм хьэопсагъэу ыщэфы шлоигъоу зыщэрэм кьыдекло-кыгъ, ау зыфаер гуригъэлэ-шъугъэп. Игъусэ кьеджэ: — А Шъэошлуапхьу, бзэ мыгъо гу-щэр слулэп, о тлэклу-шъоклухэр яолошъу. Моу кьылухьэ, о гу-рыбгъэлэшъушт. Елу мыдэ мы ышэрэм тлэклу кьысфыкыри-гъэчынэу. Сфелъэлу, умыукулыт, елу, елу, тэрэзылоу гурыгъалу, члыфэуи хьафэуи кьылысхы-штэп, джыдэдэм йэрылхьэу ес-тышт, мары ахьщэри слыгъ. Е-о-ой, адрэ зэлъэурэри еж фэд нылэп — урыс гушылитлоу «зрастир» «дэсфиданэр» щэху ышлэрэп.

### Тэ Иоф ти!

Автомашинэри мотоциклэри опсауфэхэ псэолъэ шпъхьапэх, ау зыкьутэхэклэ, Иофзу кьапы-кырым гъунэ илэп — хэлпхьа-штыр ары, зэбгъэгъэцэклэжыи-штыр ары, аужыпкьэм хэкъу-тыкыгъэр зэблэхьуным пае ахьщэ уилэн фае. Охьтэ бэклае тешлагъ Марбэчы «Москвичыр» клэкъэпсэу зищэфыгъагъэм. Апэрэ илгъэхэм ыгъатхэу исыгъ, ау тлэклу-тлэклузэ зыгорэхэр хэ-кьутыкыгъэх хьугъэ. Аужырэ лъэ-хьаным мафэрэ исымэ мэфитло егъэцэклэжыи. Джыри хильхьа-штыр зэригъэгъотыгъэти зэ-хахыгъэу ягъунэгъу клалэмрэ ежырырэ мэфэ реным пылхы. Агъэцэклэжырэ афэмыухызэ тыгъэр кьуахыи кьэумэзэхыгъ, ау пэклыхэрэп — ашхьэ хэгъэна-гъэу автомашинэжыым еплэжъэ-жыых.

Мыщ дэжыым шьэлэуатэм хэт шъэожые куп кьыдахьы йэгу гузэгум кьышыуцугъэх ыкли ащ лыпытэу амакэ йэгъгъэу зэчыр кьалуагъ, ау унэм зыпары кьы-кыгъэп. Тлэклурэ шытыхи, зэлэ-шъэшъэжыыхы нахь лъэшэу ку-охэзэ джыри кьыклаотыкыи-жыгъ. Ящэнэрэуи кьалуагъ, ау зымы зыпарэ кьаритыгъэп. Иклэ-рыклэу кьызыхадзэжыым ма-шинэ члэгъым Марбэч кьычлэ-джыкыгъ: — А Гошздах, мы-хэм зыгорэ кьят нахь нычэпэ зэпагъэуштэп, етланэ еж-ежы-рэу зэриложыгъ: шъо «шъуи-гугъуи шъуилажыи» тищыкла-гъэп — тэ Иоф ти! машинэ-жыыр тфэгъэхьурэп.

### Фигъэгъугъэл

Шъэожыые зэлэгъоу тыхьэла-шхьэ тесхэмклэ тыдгъэгъуэ, колхоз мэкъошым тыдэхьагъ. Орзэ хьэндзо кыыхьэшхом тыдэклуи, адрэ паклэм нэсы ты-рычъагъ. Тапэ итым кьытыри-гъэцлэнлэхыгъ, ащ ыуж зыкыи-тымыгъанэу зэклэлэужэу тэри зыкьедгъэцохьохыгъ. Джыри тыдэклоежыгъэу тызэллэм, бригадирыр кьаклоу тлэгъугъэ. Шлэхэу тыкьехыжыи, кьэлап-чъэмклэ тыкьечъэжъыжыгъ, ау тиунэкъош шъэожыыеу Матлурэ таужыи кьымыхьажыгъу хьандзом дэпшыежыгъ, ышхьагъы рычъи джыри кьепклэхыгъ. Ллэу кьаклорэр тэ кьытпымылэу уар-зэм шыбзэдээрэм фиузнкыгъ. Зэрэклорэм тетэу кьэмыуцоу еклуалли, кьыригъэхэу нэгъэшъо-фао еуагъ. Етланэ кьытклэлы-джи, ащ нахьыбэрэ мэкъошым тыкьыдэмыхьажыныу кьытфи-гъэпытагъ. Матлурэ кьыклилэжыи, кьытклэхьажыгъ: ынэгъушэ лэныкьэу плыжыжыбзэгъ, ау кьэгыгъэп. Кьызэтеуцуи, зэп-лъэкли бригадирэу дэклэжырэм нэжыкклэ клэлэпыллагъ. Лпы-шохэр тэ кьыдблэкли ежэ нэгъ-шъофао зэрэригъэхыгъэр лъэ-шэу шлошхьэклуагъ, ау сыдэу-штэу фырикьун? Ехьоными хьу-нэп. Чыжэжэклаеу йоклыжыфэ клэлэпыллы клэлэлуагъ: — Мо-дэ мо йэжыым янэ лагъэ зепло-клэ ыгу кьэошт.

ТЭУ Аслъан.

# Зы мафэм сыда зыкыызэхащэрэр?

*Культурэм, искусствэм, спортым япхыгъэ Иофтхьабзэхэр а зы мафэм хэгъэкIу, а зы уахътэм тиреспубликэ цыкIоху бэрэ кыыхэкIы. Анахъу тызыгъэгумэкIырэр Мыекьюапэ цы-зэхащэрэ концертхэр, спектаклэхэр, юбилей зэхахъэхэр арых.*

*Тигунышымэ яхьылэгъэ тхыгъэхэр кызыхэтутыхэм «Адыгэ макь» еджэхэрэм ащыцхэр гушIуагъэх, телефонкIэ кытфитеуагъэри макIэп, ау Иофхэр нахьышIу хъугъэп, гугъэ зымIэжъэхэм талокIэ.*

Париж, Москва, Санкт-Петербург, Рим, нэмыкI кълэлэхомэ Мыекьюапэ афэгъэдэнэу тIорэп. Адыгэ Республикэм икълэлэ шъхьалэу зэрэщытыр кыдэт-лыгагъэми, тиамалхэмрэ шьIэ-кIэ-псэукIэу тилэмрэ дунаим шы-зэлъашIэрэ кълэлэмэ Мыекьюапэ агодгъэуцон тлэкIыщтэп. Ащ фэдэ гупшысэхэм такыпкы-рыкIызэ, культурэм илофышIэхэм щыкIагъэу афэтлэгъурэм икIэ-рыкIэу тыкытегушыIэ.

Тильэкпкъэгъухэр зыщыпсэурэ хэгъэгъухэм, Къыблэ шьолбырым ащызэлъашIэ Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэ иартисткэ цIэрылоу Уджыху Марыет. Ащ июбилей игъэкIотыгъэу Мыекьюапэ жъоныгъуакIэм и 28-м шыагъэунофкIыгъ. Пчыхъзэхъхэм къуаджэхэм ямызакъоу, Сирием, Тыркуем, Иорданием, нэмыкIхэм кыаркIыгъэхэр хэлъжагъэх.

ЖъоныгъуакIэм и 28-м орэ-

дылоу, орэдусэу Нэчэс Анжели-кэ иконцерт АР-м и Къэралыгъо филармоние щыкIуагъ. Къээзкэ культурэм ия XIX-рэ фестивал а уахътэм Тульскэм кыщызэ-луахыгъ.

— Нэчэс Анжеликэ иконцерт сыкло сшIоигъуагъ, — кыси-луагъ синэлосэ хульфыгъэм. — Уджыху Марыет кысылыкIуи сыригъэблэгъагъэти, театрэм сымекIоныр кызгъэкIугъэп...

Культурэр зикIэсэ ныбжы-кIэхэм адебгъэштэныр нахъ тэ-рээу сэлъытэ. Ахэр Нэчэс Ан-желикэ иконцерт еплъынху фаех, ау Уджыху Марыет ипчы-хъзэхъхэ чIэмыхъанхэр, арти-сткэм фэмыгушIонхэр кыра-гъэкIурэп. Арышъ, зы пчыхэм ащ фэдэ зэхахъэхэр зэхамышэн-хэр нахъ кырагъэкIу.

Филармонием, «Налмэсыр» зычIэт унэм, Лъэпкъ театрум ащыкIорэ пчыхъзэхъхэр арых тыкызытегушыIэрэр. Сыда



*Хъазыцкыо Мосэ Шэуджэн районым культурэмкIэ иансам-блэхэм ахэт, фестивальхэм ахэлэжъэ, адыгэ орэдхэр мэкъэ IэтыгъэкIэ кълэх, лъэпкъ къащъохэр дахэу къешIых.*

щышIыщтыр культурэм илофы-шIэхэр зэупчIыжъхэмэ е кълэм щыкIорэ концертхэм, спектаклэ-хэм заагъэгъуазэмэ? Нэчэс Анжеликэ иконцерт зыщыIэщт мафэр филармонием ыгъэнэ-фагъэмэ, театрэм нэмыкI мафэ кыхерэхыба.

«А орэдылор тэ кытэнэкъо-къун ылъэкIыщтэп» зыфалорэ Iэшъхэтетхэм талокIэшъ, тэ-рээу зэрэмызекIохэрэр зэхашы-кIыным игъо хъугъэу тэлъытэ. Спектаклэхэм, концертхэм, нэ-мыкI зэхахъэхэм цыфыбэ къа-

кIолэным фэшI зэхэацIомэ рес-публикэм икълэбархэм заагъэгъ-гуаз, культурэр зикIэсэ цыфмэ лъытэныгъэ афарэшI.

Мэкьюогум и 16-м филармо-нием концертэу щыкIоштым Ады-геим шIукIэ шашIэрэ артистхэр хэлэжъэщтых. А пчыхэм Камер-нэ музыкальнэ театрэу Хъанху Адам ыцIэ зыхьырым «Ослеплен-ные» зыфилорэр кышцагъэлъэ-гъошт. Пащэхэр Иофым зэрым-гъэгумэкIыхэрэм пае кулбурэм екIурэ гъогур цыфмэ ашIуагъэ-кIодынэу цыгтэп.

## ФУТБОЛ. ЯТIОНЭРЭ КУПЫР

# «Зэкъошныгъэм» щысэ тырахы

1980-рэ илээсхэм мыекIопэ «Зэкъошныгъэм» кълэлпчъэIутэу щешIагъ Сергей Белянкин. ЦыфышIоу, цыхъэшIэгъоу, ныб-джэгъу дэгъоу ар щытыгъ. Мы мафэхэм игъонэмысэу ащ идунай ыхъожьыгъ — ыныбжэ илээс 50-м нэмысыгъэу. Стадионэу «Юностым» ешIэгъур щырагъэ-жъэным ыпэкIэ Сергей Белянки-ныр кызырэтхэмытыжым фэшI футболистхэмрэ спортыр зикIасэ-хэу стадионым кълэуагъэхэмрэ зы такыкыэ шьыгъуагъэх.

«Зэкъошныгъэр» Астрахань зыпцешIэм 1:0-у теклоныгъэр кы-щыдихыгъ, кыфэгумэкIэу кы-лпылпэхэрэр ыгъэгъушIохэ шIо-гъоу Новочеркасскэ икомандэ Iу-кIагъ. ХъакIэмэ «Зэкъошныгъэм» икълэлапчъэ Iэгуаор кыдадзэнэу апэрэ такыкыхэм амалхэр ялагъэх, ау тиухъумацIохэм ашIокIынхэ алъэкIыгъэп. ЕшIэгъур зэрэщытэу пштэмэ, кълэлпчъэIутэу Николай Москаленкэм ушытхъунэу зы-кыгъэллэгъуагъ. Тикълэлапчъэ Iэгуаор кызыщыдэфным Виктор Кузнецовым кызэкIидзэжыкIын зэрилъэкIыгъэр футбол гъэшIэ-гъоным искусствэ щыщ.

Вадим Балабановым углевоир кызытетым Денис Павловыр мы-лээшэу шъхъэкIэ зэогъэ Iэгуаор ухъумацIохэм апхырыкIыгъ, кълэ-лпчъэIутэу В. Мироновым ама-

*«Зэкъошныгъэ» Мыекьюапэ — «Митос» Новочеркасск — 3:0. Мэкьюогум и 8-м мыекIопэ стадионэу «Юностым» цы-зэдешIагъэх.*

*Зыщыагъэхэр: С. Смирнов, Ю. Мирошник — тIури Кис-ловодск, Ю. Кисличенко — Ставрополь.*

*«Зэкъошныгъэ»: Москаленко, Кузнецов, Зеленский, Юдин, Мыкьо, Батырбий, Сандаков (Романенко, 79), Жегулин (Так-лый, 75), Балабанов (Мирный, 62), Павлов (Мальцев, 60), Уздэн (Панченко, 85).*

*Кълэлапчъэм Iэгуаор дэзыдзагъэр: Павлов — 17, 20, 56 — «Зэкъошныгъэ».*

лынчъэу нэлпъэгъукIэ Iэгуаор ыгъэкIотагъ — 1:0. Денис Павло-вым Iэгуаор кызылэкIахъэкIэ ухъумацIохэм ябэнызэ алэкIэкIын зэрилъэкIырэм ишIуагъэкIэ кълэ-лапчъэм тIогъогогъо Iэгуаор ди-дзагъ. Уздэн Роман а мафэм егу-гъугъ, хъакIэхэм яухъумацIохэр бэрэ ыгъэгумэкIыгъэх, ау кълэла-пчъэм Iэгуаор дидзэнэу инасып кы-хыгъэп. Игъусэ футболистхэм Iэ-гуаор игъом кырамыгъэу кызырэ-хэкIыщтыгъэри кълэтымылоныр кьедгъэкIурэп. Игорь Жегулиныр метрэ заулэкIэ зыпэчыжъэ кълэла-пчъэм лъэшэу дэуагъ, ау Iэгуаор кълэлпчъэбгыкъым шъхъарыкIыгъ.

Виктор Кузнецовым, Тихон Зе-ленскэм, нэмыкI ухъумацIохэм та-лпылпъэзэ футболист ныбжыкIэу Мыкьо Мурат илыягъэу мыгу-мэкIэу, зыщищыкIагъэм пхъашэу апэуцузэ зэрешIагъэм тынаIэ те-

тыдзагъ. Гупчэм Батырбий Рус-лъан, Вадим Балабановым, Игорь Жегулиным япшгъэрылхэр дэгъоу цагъэцакIэх. В. Балабановым Iэгуаор псынкIэу, чыжъэу ыпэкIэ ытын зэрилъэкIырэм кыушыхъа-тырэр зы — футболистым ешIа-пэр дэгъоу елгъэгъу.

## Пресс-зэIукIэр

— «Зэкъошныгъэр» дэгъоу ешIагъ, арэуштэу дахэу мыгъэ зымы тшIуихыгъэп. ЕшIэкIэ ама-лэу тилэр кьэдгъэлъэгъон тлэгъ-кIыгъэп «Зэкъошныгъэр» зэгъу-рылоныгъэ хэлъэу кызырэтпэу-цуштыгъэм фэшI, — кылуагъ «Митосым» итренир шъхьалэу Ми-хаил Куприяновым. — Шъуикоман-дэ щысэ тетхы тшIоигъу.

«Зэкъошныгъэр» дэгъоу зэ-решIагъэм дакIоу, кълэлапчъэм Iэгуаор дидзэным зэрэпылтыгъэр, тифутболистхэм зэрафэрэр, Новороссийскэ зичэзыу ешIэгъоу щыкIоштым зэрэфэхъазырхэм тренир шъхьалэу ЗекIогъу Мурат кыатегушылагъ. Футболыр зикIа-сэхэу стадионым кълэуагъэхэр тикомандэ Iэгу кызырэфытео-щтыгъэхэм шIуагъэ къафыхыгъэу кылуагъ.

Купым хэтхэр зэрешIагъэхэр: «Автодор» Владикавказ — «Кав-казтрансгаз» Рыздвяный — 0:1, стадионым щеплтыгъэр нэгъырэ 2000, «Астрахань» Астрахань — «Черноморец» Новороссийск — 0:1, еплтыгъэр 2000, «Зэкъош-ныгъэ» — «Митос», еплтыгъэр 1200-рэ, «Батайск» Батайск «Мэ-щыкью» Пятигорск — 1:0, 800 еплтыгъэр, «Энергия» Волж-ский — «Беслан» Беслан — 3:2, 1500-рэ еплтыгъэр, «Динамо» Ставрополь — СКА Ростов-на-Дону — 0:0, 500 еплтыгъэр. «Ангушт» — «Краснодар-2000» ыкIи «Дагдизель» — «Торпе-до» — зэдешIагъэхэп, зэIукIэ-гъухэр мэкьюогум и 9-м ялэн-хэу зээзгыгъэх.

## Чыплэу зыдэ-щытхэр

Мэкьюогум и 9-м ехьулэу ко-мандэхэр чыплэу зыдэщытхэмрэ очко пчъагъэу яIэмрэ

1. «Черноморец» — 27
2. «Торпедо» — 23
3. «Мэщыкью» — 17
4. «Энергия» — 17
5. «Зэкъошныгъэ» — 16
6. «Кавказтрансгаз» — 16
7. «Астрахань» — 15
8. «Краснодар-2000» — 12
9. «Митос» — 12
10. «Дагдизель» — 11
11. «Беслан» — 8
12. СКА — 8
13. «Батайск» — 8
14. «Динамо» — 8
15. «Автодор» — 7
16. «Ангушт» — 5
17. «Таганрог» — 4.

Мэкьюогум и 15-м «Зэкъош-ныгъэр» Новороссийскэ щешIэщт.



**Зэхэзышагъэхэр:**  
Адыгэ Республикэм  
и Къэралыгъо  
Совет — Хасэр,  
иминистрэхэм  
я Кабинет

**КъыдзыгъэкIырэр:**  
Адыгэ Республикэм  
лъэпкъ ИофхэмкIэ,  
IэкIыб къэралхэм  
ащыпсэурэ тильэп-  
къэгъухэм адыряIэ  
зэпхыныгъэхэмкIэ  
ыкIи къэбар жъу-  
гъэм иамалхэмкIэ  
и Комитет  
Адресыр: ур.Кре-  
стьянскэр, 236

**Редактор  
шъхьалэр**

**ДЭРБЭ  
ТИМУР**

**Редакциер  
зыхъыIэр:**  
385000,  
кь. Мыекьюапэ,  
ур. Первомайскэр,  
197.

**Телефонхэр:**  
приемнэр:  
52-16-79,

редактор шъхьалэм  
иапэрэ  
гуадзэр:  
52-49-44,

редактор гуадзэр-  
пшгъэдэкIыжэ зы-  
хырэ секретарыр:  
52-16-77.

**E-mail:**  
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-  
гъэр:**

Урысые Федерацием  
хэутым ИофхэмкIэ,  
телерадиокаэтын-  
хэмкIэ ыкIи зэлъы-  
IэсыкIэ амалхэмкIэ  
и Министерствэ  
и Темир-Кавказ  
чыплэ гъэлары-  
шIанI, зэраушыхъа-  
тыгъэ номерыр  
**ПИ №10-3892**

Гъээзетым кыхиу-  
тыхэрэм мышпып-  
къагъэу къахафэ-  
хэрэмкIэ кълэзыт-  
хыгъэхэм пшгъэдэ-  
кIыжэ ахьы. Къа-  
тхэхэрэмрэ гъээ-  
зетым шылажъэхэ-  
рэмрэ яеплтыкIэ  
зэтемыфэн ылъэ-  
кIышт. Гъээзет-  
еджэхэм кыт-  
фагъэхьырэ тхы-  
гъэхэр зэхэтфы-  
хэрэп ыкIи кълэ-  
зытхыгъэхэм  
алэкIэдгъэхъа-  
жыхэрэп.

**Зыщыхаутырэр**  
ОАО-у  
«Полиграф-ИОГ»,  
385000,  
кь. Мыекьюапэ,  
ур. Пионерскэр,  
268

**Пчъагъэр  
6155  
Индексхэр  
52161  
52162  
Зак. 1806**

Хэутыным  
узщыкIэтхэнэу щыт  
уахътэр  
Сыхъатыр 18.00  
ЗыщыкIэтхэгъэхэ  
уахътэр  
Сыхъатыр 18.00



*НэкIубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр  
ЕМТИЛЪ Нурбий.*